

НАША ТРИБУНА

КІНДРАТ СТОРЧАК

ТІНІ ШТУЧНОЇ РАДОСТИ

ІЗ ЗАКЛИКОМ ударників до літератури приходять нові загони молодих авторів. Вони приходять не з затишних кабінатів, а безпосередньо з радгоспівських діляниць, машино-тракторних станцій, ремонтних майстерень, колгоспних ланів і тваринницьких ферм. Цей літературний потік підростаючого письменства йде, щоб розповісти на шпальтах газет, журналів, нарешті, окремих книжок про велику боротьбу й досягнення на конкретних кусках роботи, де учасниками цієї роботи не лише „хтось“, але й самі автори. Уже тепер у численних нарисах, оповіданнях, віршах, іноді не зовсім вдало, але широко ударники розповідають, як вони робітники радгоспів, колгоспники, організовували штурми ліквідації проривів, вщент розтрощуючи вагання опортуністичних боягузів і опір розлютованого куркульства. В усій цій творчості звучать бойові ноти колективної перемоги. Колись „непрístupні фортеці“ тепер лишилися, як згадка. Наперед знову чекає вперта боротьба за нові форми соціалістичного життя, але вона не лякає бійців переможних загонів.

Ростуть нові кадри пролетарськоколгоспної літератури, штурмом беруть творчі позиції і силоміць примушують визнати тебе. Так було з поетами — Гіщуком, Кириченком, Дорошком — зовсім недавно, такі випадки трапляються й тепер.

Лихо початківця — письменника ударника з виробництва більше всього якраз і полягає в тім, що він, маючи невичерпно багатий матеріал конкретного досвіду не може його, як слід художньо оформити. Техніка дається взнаки кожному молодому авторові і оволодіння нею є питання аж надто болюче, невідкладне. Це особливо стосується поетів.

Але, коли ми починаємо говорити про літературну учoбу, то знову натрапляємо на низку аж надто відповідальних моментів. Ударник прямо ставить питання — у кого вчитися? І хоч це питання здавалося б не так складне, та дехто з членів критичної секції Плуг його плутає і цим багато шкодить. Наприклад, зимою 1931 р. на літстудії при ЦБ „Плуга“, а потім на Всеукраїнській нараді Ударників поета Панова було виголошено за „метра“ пролетарсь-

кої — колгоспної літератури. Чуєте? За „метра“. Якщо для нас подібні заяви звучать пустими анекдотами або сімейною прихильністю до Панова, то вдарник згадані виголошення та ще й на таких авторитетних засіданнях (Укрлітнарада) часто бере за пряму директиву і починає „рівнятися на метра“. Ми не будемо сперечатися з нашим опонентом про безвідповідальність і несерйозність таких заяв, про їхню шкідливість у практичній роботі з закликом, але хочемо просто в'яснити: чи був Панів хоч коли „метром“. Цим допоможемо ударникові, що йде в літературу, і попередимо декого з членів критичної секції Плуг від можливих помилок і в подальшому.

* * *

Напочатку розгляду підкреслимо: уся творчість Панова закутана в тіні якоїсь радості. Поет бачить, що навколо захоплюються люди, сміються і кудись поспішають. Куди?... Ось цей вир незрозумілий для нього. Він хоче, як десятки й сотні мільйонів других, мирно відбивати кроки, але гамір нового соціального життя порушує ідеали поета. Мета, що до неї прагнуть трудові маси досягається в умовах шаленої боротьби класів, в умовах боротьби зі старими формами при величезних труднощах, але обов'язково з гулкою перемогою. Цей гул соціальних зрушень жахливою примарою кружляється в очах поета. Поет губиться перед ним і з сумом безпорадності дивиться в роки майбутнього. Різко протестувати проти нових соціальних форм Панов не може по своїй природі інтелігента, він боїться перед ним викрити своє дійсне нутро і тоді вдається до афери. Навколо бурує життя, хвилями непереможної боротьби і з тріумфом справляє перемогу, а поет намагається й собі виголосити привітальну промову, але вона виривається з болем і тут же гасне. Від цього пісні поета про перемогу пролетаріята сумні і нещирі, бо сам він до нього йде не з особливо великою охотою. Радість штучна, а кризь неї нестримним потоком пробивається сум, який млистим туманом услав шлях поета, пройдений за десять років.

У ранніх вірші „Наймит“ Панів виявив повну нездатність відбити тяжке поневір'яння наймита хлопчика, у хижої куркульні. Він, наприклад, заявляє, такі смішні й образливі для наймита слова:

Мені вільно було між ланів
З гусенятами сонце стрівати,
І водою з калюж напувати...
Вітер з жита мережечки плів,
Десять пололи співали дівчата.

Чи треба спростовувати наведені рядки. Запитайте кожного, хто зазнав глутайської „ласки“, і він посвідчить, що про вільність у куркулів хіба скаже людина, яка ніколи не служила, або волосний писарчук, начитавшись „романтичних“ віршиків. І не дивно, що Панова менше всього цікавить наймит, — він його не знає, тому за-

любовується природою, милується з її „чарівної тиші“ і майже всі рядки присвячує тільки їй. За поетом, наймит женучи гусеня додому, співає пісні, бо його голубить й обнімає „тихий вечір“, а не думає про те, що хазяїн, гляди, дасть стусана і голодного положить спати на голій забрудненій підлозі у повітці, а то, гляди, зовсім вийшло з двору.

Панів це поет „голубої тиші“. Кожен вірш його може взяти засмучена „леді“ і, акомпонуючи на порваних струнах старої гітари, журно тягнутиме „сердцещипательные“ мелодії. У нього навіть некрутська пісня починається з того: „як у полі заплакали гони“, але вірний своїй тактиці, обкругляти вугли через два рядки добавляє, „кров юнацька нам серденько гріє“. Не зовсім вдало, але плач „умотивований“, і вірш гуляє по світу, та ще й пишається славою „поетичного метра“, хоч цілком зрозуміло, що про нього пам'ятає лише сам автор та декілька „близьких друзей“. Наш призовник до Червоної Армії знайшов свого поета, а часто й сам складав собі пісні.

Панів прийшов до міста, то воно йому лишилося чужим;

Я у блиску синьому трамваїв
Колосків забуду тихий шелест,
Вечорами вогкими блукаю
І шукаю скрізь братів і сестер.

Кам'яне місто, з металевим гомоном і виробничим життям, зрозуміло, не рідне Панову. Воно не пестить і не пригортає його „ніжної душі“ дрібнобуржуазного ітенлегінета, а поводить грубо, жорстоко. Поет не може цього терпіти, тому, приховавши свою злість, про це заявляє відверто. Але якже?... Місто, робітничка кляса разом з працюючим селянством заподіяли поетові лихо... Значить, виступати проти них. Так виступати проти тих, хто порушив голубу тишу, але пам'ятаючи, що вони є основні владарі і рушії життя. Цей виступ прикрито голубим серпанком. Тобто, зроблено хорошу кінцівку, та на жаль, і вона зрадила поета:

Ні, я синій (!) рух швидких трамваїв,
Гомін цих нерідних, рідних вулиць
Не віддам за пахощі трав'яні
І життів моїх спокійний шум.

Як бачите заява кисло-солодка. І так „голуба кисейчина“ накинута на всю творчість Панова і червоніти навряд чи скоро буде.

Ідуть роки, але Панів системи поглядів на соціальне життя не міняє. Навпаки, „голубий серпанок“ що раз розгортається ширше, але обережніше. Ось вам „дружня“ розмова поета з містом.

Дихає, стомившись тяжко місто...
Як люблю тебе (!) мій велетню сторукий.
Відпочинь — тебе день стільки ранив.
В вламках вулиць стільки в тебе болів, (?)
Тільки не зітхай так тяжко.
І не сни страшних примарів — снів.

Він благає, як і подобає консерваторові, тягне місто назад до міщанського „голубого спокою“. Йому страшні залізні скреготи варстатів, бо вони викликають примари переляканого дрібнобуржуазного інтелігента.

Можна було б без кінця продовжувати „зразки“ пролетарсько-колгоспної поезії „метра“, та це тільки буде марна трата часу. Гадаємо, наведеного досить, щоб для чесного критика з „Плугу“ зробити правильний висновок, розглядаючи творчість Панова і не отруювати недосвідченого читача сімейними похвалами. Тимчасом, ми відзначимо, що як раніш, так і досі Панів у літературі виступає не як поет, безпосередній учасник у творчому виробничому процесі, а як споглядач-міщанин. Уже 1924 року, коли багато з поетичного цеху лишили свої „надхмарні“ мрії і пішли до варстатів, копалень, ланів, щоб разом з робітниками і бідняцько-середняцьким селянством за кермом комуністичної партії продовжувати пролетарську революцію, будуючи соціалізм, Панів лишився десь далеко в просторах „голубого“ повітря. Йому там приємно, і він цього не приховує.

Дивлюсь на небо, дивлюсь на землю —
Я між небом і землею
Так відчувати вгорі (?) приємно.
Як тихне дальший грім над нею

Поет каже:

Я роздвоївся... і тут над містом
На шостім поверсі, у проміннях
Сприймаю з поля повітря чисте (?)
І чую знизу подих каміння.

Цілком природно, автор цих рядків розійшовся з клясою. Він не може сприйняти її життя, багатогранне і повне боротьби. Це суперечить його ідеям, його філософії „тихого поля“. Але нас цікавить, про чие саме поле співає поет.

Даремне будуть наші намагання знайти класову боротьбу в творчості Панова. Її немає. Навпаки, Панів не без захоплення виспівує, як добре пасти гусей на куркульському полі, яке воно миле.

Панів сам любить себе називати „ветераном“ пролетарсько-колгоспної літератури, а дехто з плужанських критиків не від того, щоб присвоїти за ним ім'я батька пролетарськоколгоспної поезії. Такі намагання нічого спільного не мають з марксизмом і марксістським літературознавством. Панів ніколи не був пролетарсько колгоспним поетом, він досі лишається вивихнутим революцією дрібно-буржуазним інтелігентом, що ледве шкутильгає за бурхливим творчим процесом нашої великої складної доби. У ранніх творах Панова бракує хоч будьякого розуміння марксістської методи художньої літератури. Багато віршів, уміщених у збірці „Вечірні тіні“, прямо таки ворожі пролетаріятові. Не дивно, що й назва узята напрокат у Косинки. У пізніших творах Панова поступу майже немає, але ми до цього ще повернемося.

Чому іменно зараз іде річ про ранішу творчість Панова? Чому так гостро ставиться питання?

Поперше, пролетарсько-марксівська критика досі не мала часу широко розглянути творчість Панова, подруге деякі критики з секції „Плуг“ проголошують поезію Панова за провідну пролетарсько-колгоспній у літературі і цим пантеличать молодих поетів, ударників соціалістичних ланів. Потретьє, ми ставимо завданням викрити класову ворожість у поезіях Панова, і цим самим дати історичну довідку тим, хто розпівує похвальні молебні замість серйозних і чесних досліджень.

Ми заявляємо, що Панів лишається співцем старого села з його вишневими садками і біленькими похиленими хатками. Знаходячись у розладі з класою, поет примушений був довгий час мовчати. Треба було сподіватися, що увімкнувшись у бурний процес соціалістичного будівництва, вімкнувшись у реконструктивну добу Панів принесе нові мотиви, нові пісні... Але сподівання були марні. У будівництво сьогодишнього дня поет не увімкнувся. Стара тільки пофарбована ліра знову деренчить над ними звуками. Доба родила масу поетів праці, але ми проти того, щоб їх міряли надломленими метрами.

КІНДРАТ СТОРЧАК

ВИБОНИ СУЧАСНОГО ПРИСТОСОВНИЦТВА

У ПЕРШІЙ статті про творчість Панова ми викрили, що вона класово безхребетна. Його не цікавить класова боротьба, а навпаки полохає; недаром він і уникає говорити про неї у своїх творах. Уникає, звичайна річ, не через те, що не помічає, а просто цим намагається затушкувати своє обличчя. При нагоді викрикнути „ура“ та ще з вистрибом, щоб люди побачили (Панів кричить і цим складає про себе хорошу думку. Тобто пристосовується до того боку, де можна дістати „і живущої і цілющої“... це властивість усіх дрібних буржуа, зігнаних революцією на слизке, та аж надто нею обдарований Панів).

Підходячи до розгляду конкретних творів, написаних Пановим за реконструктивної доби, зауважимо: „Увесь критичний, чи, так би мовити, науковий матеріал Панова ми лишаємо осторонь. А робимо таке лише за тих причин, що наші сільсько-господарські комуни не мають великих бібліотек і потрібних архівів. Цей бік праці автора особливо багатий еклектичною мішаниною, та будем сподіватися, що критично-методичний сектор Плугу перестане займатися „писанням для утіхи“, а все ж таки візьметься за роботу, як цього вимагає партія.

Характеристично, що першу статтю про Панова („Тіні штучної радості“) деякі критики з Плугу зустріли, не як критики марксистів, а на зразок провінціальних торгових почали вигукувати:

— А-а-а, так це про минуле. А ну, чи напише про реконструктивну добу.

Напишу товариші „критики“, напишу. Не буду поза углами, як ви шептатися:

Ну, де від вас нещасних чекати викриття класових ворогів у літературі, коли ви самі труситеся, як мокрі миші, видавши комусь похвальний лист і заховавшись за мури псевдоніму „Ясен“ там чи „Дуб“. Хоч живіть мріями сильних і стійких, і то буде веселіше. Ми боронимо партійність літератури, викриваємо класово ворожих нам людей, шкідливість їхньої праці, викриваємо їхнє пристосовництво.

* * *

Числа соціалістичної п'ятирічки пролетаріят і трудові шари села зустріли з нечуваним творчим піднесенням і не вичерпним виробничим ентузіазмом. Буржуазні брехні на радянський союз, шипіння хижої куркульні і хникання переляканих маловірів розбивалися об мури життєвих фактів. Життя було невблаганне. Те, що вороги вважали на фантазію, з чудодійною швидкістю перетворювалося в дійсність. Колонки чисел дійсно стали тими знаками, що відмічали, збудовані руками робітників, сотні нових фабрик, заводів, копалень-велетнів індустрії Дніпрельстанів, Кузбасів, Магнетобудів і таке інше, таке інше... Та де там, числа відставали від життя, бо залізна воля пролетаріату диктувала своє, і вони примушені були зростати разом з перевиконанням промфінпланів.

У вирі жорстокої боротьби класів, у металевих дзвонах індустрії, в електричних вогнях великої доби умирала стара пісня. Загони пролетарських і пролетарсько-колгоспних поетів працюючи біля варстату в заводі чи то в радгоспі по-новому вже писали, пишуть про залізо, вугіль, нафту, хліб. Реконструктивна доба поставила зі всією виможливістю завдання перед митцем показати себе в літературі. І, справді, митці взяли на себе цей великий тяжкий, але цілком можливий обов'язок. Дехто розгубився, та найшлися й такі що зорієнтувалися вчасно у своїх „завданнях“ і по-пробували пристосувати пісні „тихого поля“, „вишневих садків“, і „голубих ночей“, до гомону індустрії... Гомін глушив їх, ось чому з дрижанням в голосі вони викрикували „ура“, а самі оглядалися в туман „Вечірніх тіней“ і тужили за ними. Тепер вони знали найбільшої безпорадності.

Не зраджуючи традиції пристосування, і тут намагаються крикнути... Помірять свої сили... та це вийшов крик. Ось хочби:

Запоріжжя!

Не згадка ти давня,

Не романтика

Диких атак —

Зміст новий в тебе вкладено

І виглядав ти

так (Дим над Хоргодею — Панів).

Ви напружуєте слух і увагу. Ви хочете знати який же зміст вкладають Дніпрельстани у гремучу добу, але не бачите змісту зі слів поета. Не вірите—продовжуйте читати далі.

Серед степу —

Пляма червона (?)

Не даремно

Червоні у тебе дахи.

Коло тебе —

Брат із бетону

Виростає

З Дніпрових
хвиль (?)

Заграви електрики, клекіт вогневого чавуну поетові здаються прямою. Знаєте, зміст щось незрозумілий і надто вже двозначний. Треба гадати, що дійсно пролетарсько-колієспному письменникові, коли він навіть по Наполеонівському споглядає, як Панів, індустріальне Запоріжжя не уявився просто, як червона пляма. Невже поет бачить тільки пляму?

Тепер нас цікавить, що бачить поет у найбільшій із споруд доби, де переплітаються всі найскладніші лінії нового соціального життя, де відбивається величезна боротьба за плян, за соціалізм на конкретній дільниці роботи, де іде непримиренна боротьба з класовим ворогом. Ми говоримо з тим класовим ворогом, який змінивши куркульську чумарку на профквиток, або білогвардійського мундира на кашкет із значком спеца і тепер скрізь намагається шкодити. Що поет бачить?..

І Дніпро свої руки — затоки

Пожадливо до міста

простяг —

Невідоме, сліпуче око

Дивиться в нього з моста (?)

То чаклун новий озирає

Володіння простори свої,

Його погляд

тремтить,

шукає

Там

у сизій чорній млі (?)...

Чого він шукає? Може пізнає „неньку Україну“ і її сина, необузданого Дніпра. Та дарма й праці, не знайде, бо більшовики його вже покорили... Так, так, покорили... Колись необуздана сліпа стихія бушувала в широких берегах річки, а тепер тільки здригає в бетонові плотини. Скоро покірно відкнеться в роботу і в залізних нервах проводів заб'ється електрострум.

...Заб'ється. Даремне, меланхолійно виспівує поет містичне око старого чаклуна, хоч і ліпить йому етикетку „новий“ він не вернеться. Не вернеться, як і чари колишніх порогів!

Нездатний, як то кажуть, заспівати на повний голос, тоді говорить, що охрип, так ось і Панів. Чужі йому гомони індустрії, далекі, дуже вже бурхливі напасні й болючі, не по нутрові співцєві

курортних нарзанів, але революція примушує співати. Бо ж коли мовчати дуже довго, може розірватися лахміття голубого серпанку, і звідти визирнуть ознаки всієї трюхлявої суті поета. Становище скрутне. Проте, для пристосування не безвихідне. У таких випадках дрібнобуржуазний поет пристосуванець звертається до „червоних“ легенд минулого, а хоч майбутнього... Вони визволять. *Головне, сховатися від конкретної дійсності, бо вона вимагає говорити конкретною мовою, вимагає показати нутро співця.* Ні, це невигідно, і Панів перебирає струни своєї ліри, щоб зімпролізувати звуки минулого... Як хороше! Ось уже розкрилась панорама історії: Запорізька січ, козаччина, сивоусі, лицарі, атамани... та не знаходячи таких чарів у сьогоднішньому Дніпрельстанові, Панів усе це хоче поєднати все ж таки з нашим не дуже романтичним, а буденним сьогодні. Рвуться трюхляві нитки на новім полотні. Можуть викрити всю недоброякісність одягу. Розуміється, ось чому поет і звертається до майбутнього. Революційність своєю показує! Намішають чого завгодно, зробить солоденько-заспокоючу мікстуру, і дати її пролетареві, — можеж таки він не розбереться в цих історіях та філософських майбутностях, а тут того й треба.. треба, щоб якомога було менше зрозуміле пролетаріатові написане. На жаль, цей раз помилився.

Там
у синіх древніх туманах
„Романтична“ країна
встає —
Загортається
дивний ранок
Електричний
займається день.

Перш за все, даремно автор над „романтична“ ставить лапки. Адже йому на слово вірити ніхто не збирається. *Романтика, пташиний польот, сполох гонять „ніжну душу“ від дійсності сьогоднішньої, але вона на стільки реальна, що від неї мабуть уже ніде не заховаєшся.*

Люди, що не примирилися в нутрі з новими формами життя в таких випадках пливуть у архіви історії, але на історію дивляться крізь жовтоблакітні окуляри. Вони чаруються минулим свавіллям, різаниною лицарів, щож до клясової аналізи.. у них її не має, бо вона якраз чужа таким творцям, інакше б вони так грубо не плігали з мосту Дніпра і не кричали б „пугу“. Не тягли б за вухо це „пугу“ у гамір кранів, бетону, заліза, бо цей гамір не тільки заглушить нудне квіління поета, а роздавить його.

І от маєте: робітник, урвавши хвилину вільного часу, читає „Дім над хортицею“. Автор заявляє, що Запоріжжя „не романтика“, а „зміст новий і пляма червона“ Якщо читає відвертий

то, звичайна річ, робить так, як Маяковський у одній зі своїх поем (Әх, покрийте бы вас...), але другий гляди почне докопуватися змісту. На 13 рядкові знайде повідомлення

„... брат із бетону
Виростає
з Дніпрових
хвиль“.

„Це біля Запоріжжя“.

„Брат“, знаєте, якось воно звучить ніби у баптистичній молитовні, а „виростає з хвиль“ просто анекдотично. Уявіть собі робітника ба, навіть нашого радянського школяра, і от коли він почитає про хвилі, закопиливши губу, скаже.

— Брехня! Скільки там м'язів укладено робітниками.

А й справді, ми лишаємо право доводить Панове метрівство його друзям і родичам, самі ж поглянемо, як стоїть справа з людьми з клясовими людьми у „Димові над Хортицею“. *Нас цікавить робітник, основний рушій соціалістичної велетенської споруди. Ми його хочемо бачити. І шукаємо!..*

Лівобережжя, правобережжя —
Старі слова та новий зміст —
І граціозно, і обережно
Єднає їх Кічкаський міст

Поки, що людей немає. Натрапили на міст, але він „граціозний, як казкова фея і обережний, і тендітний, мов хора на сухоти панька“... Дивно, як по ньому й потяги везуть будівельний матеріал на Дніпрельстан. Отже, автор його зробив таким ветхим, нікчемним?! Тоді підем далі.

Вночі і лівий і правий берег
Ненаглядається ніяк в Дніпро —
Старому сняться далекі ери,
Майбутнє сонце, забута кров

Знову про майбутнє та про минуле... Уже ніби було й почав... Згадав берег один, другий, знову стрепенувся і полетів... Чого така нелюбов до Дніпра?

А все ж таки, погляньмо Дніпрельстан хоч вночі. І справді, який він за автором.

А вночі — над Хортицею тіні (?)
Їх в чаду ховає сивий дим:
Сивоусі лідарі Вкраїни, (!!!)
Трьохсотлітні велетні — діди

Немає, немає того, чого ти шукаєш робітничо-колгоспний читачу... *Немає Дніпрельстану, немає буйної робітничої Хортиці, немає твоїх товаришів: каменярів, бетонірів, слюсарів, ковалів, машиністів!.. нікого немає.* В „наймитові“ поет нам показав хоч придуркувате меланхолійне панення, а тут уникнув... уникнув сьогоднішніх клясових людей, клясової боротьби, на незатьмарні споруди накладав тінів, заплакав по хуторянському про судьбу Дніпра і заховався у млі на довгий час.

Пошукаймо ж в автора його поступу від „вечірніх тінів“, його обличчя—лишаємо „Дим над Хортицею“ і йдемо далі... Далі до зовсім сьогоднішніх днів.

Як я ненавижу межі
Чорне прокляття села:
В їхній зрадливій мережі
Спутана доля лягла

... Правда, пролетарські поети далеко раніш помітили, що зни-
кають межі, не говоримо вже про ненависть. Одначе цікаво: Панів,
здається, тепер уже заговорить конкретною мовою і скаже, нам
когож він сам ненавидить! Читаємо —

Нині в строкатій одежі
Приводом дивним лежать... (чого дивним)
Чорні заплутані межі
Власности втілений жак

А далі?! Далі жодним рядком про ворога... Та й тут сказано
„Власности втілений жак“ це скорше оте саме „ура“, про яке ми
говорили вище.

Панів неспроможній показати дійсно старого села з його
старим укладом, з куркульнею, з непримиренною боротьбою бід-
ноти і нарешті з перемогою. Читайте вірш „Межі“—і ви переко-
наєтеся в усій його штучності, нещирості. Поет уже хоче говорити
про сьогодні, намагається, та в нього це знов виходить солоденько,
легко, без натури...

Прийдуть сюди вперті машини
Взяти багатий
дарунок жнив...
Заготять тоді димами
Смугляво шкірі молотарки і т. д. і т. п.

Спів штучно-веселий, спів сумний... Зміст творів не пролетар-
ський, зміст творів ворожий... І так 10 років... 10 років присто-
совницької практики до загонів пролетарсько-колгоспної літе-
ратури.

* * *

Люди підганяють життя, життя підганяє людей. У борні ростуть
споруди індустріальної доби. Колись казкові пляни тепер зроби-
лись дійсністю. Пролетаріят з нечуваним ентузіазмом досі, за кер-
мом партії Леніна бореться на барикадах п'ятирічки, беручи з них
одна за другою. Будні неугомоного часу зробилися суцільною по-
емою боротьби перемог. Ось уже це ставило перед кожним авто-
ром, навіть маненьким, знати його, бути, в цім вирі, творити
його. Панів стояв осторонь життя, він менше всього думав про те,
як би йому самому увімкнутись у творчий процес, а навпаки, ви-
бирав затишне місце на великім кораблі сучасности. І поплив, але
поплив осторонь, з боку.

Тепер для нас немає нічого дивного, що Панів дає обіцянки
комунам, радгоспам приїхати хоч на місяць і попрацювати, але це

робить про людське око... їхать ніколи не їде, обіцянок не здійснює.

Не знаючи нашого сьогодні, осканталиться й тут. Був же випадок, що Панів в одній комуні*) дивлячись на букар, запитував комунара, — а що це таке? Ну знаєте, не по нутру воно чоловікові, на що вивчати. Він і так проїде, зайчиком, а там де треба показатися за порядного пасажира, зовні зробить пристойний вигляд. Зовнішність.....

Ще гірше стоїть справа в Панова з розумінням дійсного стану сучасности життя. Жорстока класова боротьба висковзує з зору поета, а натомість встають тіні, дими, чаклуни, історичні ночі і різні там марева, а зате класової людини він не чіпає. Не займе, бо на ній поламає шию, а це не вигідно пристосованцеві. От чому й поема про Дніпрельстан зветься „Дим над Хортицею“. Дніпрельстан своїм струмом ненавидить і нищить всякі димові завіси, та з ними і тут ніяк не хоче розстатись автор поеми, бо ховатись не буде за чим.

І так які ж кінцеві висновки? Хто, зрештою, Панів? Панів дрібно-буржуазний інтелігент, пристосованець у всій своїй творчості.

Міщанин, товариші критики з Плугу, а не „теплий романтик“. Творчість його отруйно шкідлива, бо вона заспокоює нашого читача, відвертає його увагу від бурхливого виробничого сьогодні, не показує дійсного стану речей, не дає дії. Навіть в кожному маленьким віршикові Панова відсутня класова боротьба. Він не запалює читача класовою ненавистю до ворогів так, як цього вимагає партія, класа життя.

Ось чому, товариші критики, дуже шкідливо проголошувати Панова за „метра“ пролетарсько-колгоспної літератури. Ударник, що їде до нас, порве лахміття старої мірки. Це вам треба знати, інакше ви не будете критиками марксистами, що борються за партійність літератури, за її бойовитість, за класову чіткість, ідеологічну витриманість, а будете дрібно-буржуазними писаками, яких багато і тепер серед вас.

ВОЛОДИМИР КОРЯК

ПЛУЖАНСТВО НА ЗЛАМІ

СПІЛКА пролетарсько-колгоспних письменників „Плуг“ нині ґрунтовно перевіряє свій склад, в розгортанні самокритики бачить запоруку дальшого творчого зросту, який можливий тільки на основі послідовного переведення в творчість засад більшовізму. Боротьба за партійність літератури, за оволодіння методом діалектичного матеріалізму такою повною мірою, щоб письменник

*) Літом 1931 року у ком. „Авангард“ на ...

органічно творив, сприймав і відображав життя в його прикорні,— в усіх і всіляких виявах класової боротьби, та впливав на його — змагання за повноту цього відбиття і *вплив*—це є вольовий вияв плужанського колективу до більшовізації себе, своєї продукції, засвідчений плужанською пресою з усією рішучістю. З часу перейменування спілки і відтоді, як до неї прилучилася група „Трактор“ та прийнято поповнення ударників соціалістичних ланів, „Плуг“ гостро відчув потребу самокритичного перегляду свого творчого добробку з погляду завдань і потреб сучасного етапу доби реконструкції.

І як рясенько трапляється, знайшлися і в плужан такі, що почали це діло перешикування лав з великим захопленням, з найкращими намірами, але прийшли до зовсім несподіваних і хибних висновків: до пересад у критиці до так званої гіперкритики, до багатьох шкідливих принципових засад. Така є великою мірою і стаття тов. К. Сторчака: до неї варто придивитися якнайпильніше.

Стаття зветься: „Тіні *штучної* радості“ і має на меті переоцінку творчості плужанського поета Панова. З самого початку автор *протиставляє* нові загани молодих плужан, які, мовляв, прийшли „не з затишних кабінетів“, а з радгоспів, МТС, колгоспних ланів і тваринницьких ферм. Виникає питання: хто ж приходив у радянську літературу, у лави плужан, зокрема, з отих пак „затишних кабінетів“. На кого натяк? Здається, і старі плужанські кадри були в більшості селянського (середняцького) походження, прийшли з полів громадянської війни. Коли траплялися чужі елементи,—вони загодом одсівалися, і спілка „Плуг“ за проводом партії провадила свою корисну роботу. Партія це визнала і не раз на плужанських з'їздах, вітаючи плужан і вказуючи на їхні хиби та помилки,—підкреслювала корисність революційно-селянських письменників для радянської літератури і для справи побудови соціалізму в нашій країні. Чому ж таке *протиставлення* нового плужанського поповнення старим плужанським кадрам, чому якісь невиразні натяки на ті затишні кабінети? Це відразу звертає увагу, як і назва, що сигналізує небезпеку *штучності*, фалшу, підробки тощо.

Далі стаття вказує на нову якість плужанського поповнення, на те, що це прийшли в літературу самі учасники великої боротьби, які мають розповісти про неї, не як самовидці, а як борці, безпосередні учасники. Отже: чи тільки розповісти, або власне, як розповісти? Головне, що підкреслюється в цих нових нарисах, оповіданнях, віршах, що вони може не зовсім вдалі, але *щирі*. Щирість є дійсно велика річ у мистецтві. (Інша справа — оті різні теорії щирости, що їх розводили представники, речники буржуазних впливів під час занепадницької смуги на початку відбудовної доби, а дехто з їхніх епігонів часом і досі). Далі мова йде про нових авторів, які „штурмом беруть творчі позиції і силоміць (!) примушують визнати себе“. Чому силоміць? Як це силоміць? Коли це сила літературного факту, то він сам за себе промовляє і не потребує

підтримання якоюсь сторонньою силою. Щоправда, тут може йти суперечка власне про ступінь „сили“ цього факту.

Поставивши слушно проблему опанування початківців-ударників технікою (поетів особливо), стаття руба ставить проблему — в кого вчитися. І ось тут приходять до критичного перегляду доробку плужанина Панова, якого нібито було проголошено плужанами за „метра“. Саме з цього приводу і написано статтю. Вона простісінько — навіпростець сигналізує *небезпеку* творчості Панова для ударників-поповненьців „Плугу“.

Що ж закидається Панову?

Передовсім — „тіні якоїсь (?) радости“. Ревізується панівський мажор. Але обвинувачення висловлено дуже невиразно, просто незрозуміло: „Поет бачить, що навколо захоплюються люди, сміються і кудись поспішають“. Де? Хто? Конкретно! Про це нічого не сказано, а є твердження в категоричній формі про „незрозумілий“ Панову вир і про те, що „гамір (?) нового соціального життя *порушує ідеали*, (підкреслюю В. К.) поета. Які це ідеали? Оказується, що це дивовижні ідеали: „мірно відбивати кроки“. Не ясно, але йдемо далі. Далі мова про *гулки* перемоги трудових мас і що цей *гул* „жахливою примарою кружляється в очах поета“. Не маючи ніякого бажання чіплятися, бажаючи просто зрозуміти думку, мусиш йти далі, щоб знайти, нарешті, щось конкретне. І ось ніби натрапляємо на ту *„природу інтелігента“*. Виходить, що ця природа не дає різко протестувати „*боїться* (підкреслюю В. К.) *викрити своє дійсне лице*, тоді *вдається до афери*“ (!) Це вже цілком конкретний і тяжкий закид, це, власне, не просто собі закид, а цілий акт обвинувачення. За такі слова треба відповідати. Це підозра. Її треба довести. Натомість іде ще низка обвинувачень. Поет *намагається* виголосити привітальну промову, але вона *виривається з боєм* і враз гасне. Пісні про перемогу пролетаріату Панова *сумні й нещирі* і тут же твердження, що радість — штучна. І сум нещирий і радість штучна — от і добери глазду! Виходить, що Панів десять років пушав туману читачам, що це просто добре прихований, замаскований клясовий ворог! Автор нарешті скінчив акт обвинувачення в своїй загальній частині і переходить до конкретної критики. Тут передовсім увага поезії „Наймит“. Це цілком зрозуміло? Як відображає старий плужанин наймитське життя? Це автор робить, очевидно, як делегат тих батрацьких резервів, що підійшли оце до літератури. Отже треба якнайуважніше поставитися до цього голосу. Присуд Панову:

„Ранній вірш „Наймит“ — повна нездатність відбити повені-рвання наймита-хлопчика у хижої куркульні“.

Можна подумати, що автор іронізує з старих плужан в стилі Вухналя. В гуморесці „Студія“ Вухналь вивів молодого автора Гаврила Передериматню, що ходив на літературну студію „Леміш“ і врешті написав оповідання з батрацького життя.

„Це була жаклива історія бідування несвідомого батрака Миколи, що зазнавав неймовірних мук і бідування по куркульських наймах. Ненароком зайшовши до сельбуду, почув промову молодого комсомольця уповноваженого по батрацтву, він немов прокинувся і тут же вступив до спілки „Всероботземлісу...“ і т. д. (Юрій Вухналь „Початкуючий“. Літературні гуморески „Пролетарій“, стор. 9).

Ось що закидалося свого часу деяким плужанам. Схематизм! Червоний квач. А тепер ніби закид чуємо, — чому цього немає у Панова? У нього замість поневіряння наймита в хижої куркульні — ідилічний малюнок дитинства, аж не можна навіть сказати, хто саме цей хлопчик. Адже ж цей спогад дитинства може ще й не наймита:

Мати дома варила куліш,
Цілував її промінь останній...
Усе тихше було на селі.

І вже після цієї ідилії (її розділяє рядок крапок від другої частини поезії) маємо нову людину — вже не хлопчика, а юнака-батрака, який замість ідилічних малюнків тихого вечора згадує як саме такого вечора батька розстріляли. Дитячі літа минули, він блукає по наймах, а не пасе гусей на толоці. От коли, входить, зробився він наймитом! Тоді й рідне село своє забув.

Але автор статті обурюється, каже про смішні і образливі для наймита слова. „Запитайте любого (очевидно — першого-ліпшого), хто зазнав глитайської ласки“ каже натяком про „писарчука“ волосного, що начитався романтичних віршиків. Ставиться питання про соціальне походження поета. Справа в тому, що в друкованих біографіях Панова маємо дійсно згадку, що він син волосного писаря. Але ж батько помер рано, і не волосним писарем; (мавши 3 десятини і 6 душ ротів) коли хлопцеві було десь тринадцять років, отож мусів жити з власного заробітку ще й допомагати родині. Та невже для критики та важить в оцінці поета саме його соціальне походження? Так? Цим пояснюється все:

— „Недивно, що Панова менше всього цікавить наймит — він його не знає — тому залюбовується природою, милується її „чарівній тиші“.

Загалом Панів — поет голубої тиші. Обминемо місце про „леді“ з гітарою (?!). Воно ні до чого.

Ось критика засуджує відому Панівську поезію „Як у полі заплакали гони“. На якій підставі вони заплакали? Хоч, мовляв, далі йде: „кров юнацька нам серденько гріє“, — але то так: неширість, фалш, Панів бадьориться штучно, „вірний своїй тактиці“. Цебто він просто маскується, дуриць читача. Це в нього тактика ціла така. Все таки — що ж тут кримінального? Невже селяк не може трохи зажуритися, вперше виходячи з рідного села? Про це пишуть навіть і досі хочби такі письменники як Хвильовий, у якого селянський хлопець (комсомолець!) прийшовши в Донбас, трохи сумує серед териконів за своїм лісовим краєм. Хіба це неприродно?

Це цілком реальна риса. Заплакані гони на тій підставі, що *підуть дощі*, бо *призов — осени*. Далі це пояснено: „і птахи потянулись у вирій“. В Панова гони не плачуть, а тільки заплакані під час прощання, а далі — молода наша доля весела.

Маємо документ, тут нічого не вдієш, але автора це обурює: „Не зовсім вдало, але плач умотивований і — вірш гуляє по світу“. Шкода, виходить, що він гуляє! Чи не слід було б припинити. Куди, мовляв, дивляться! А він, цей вірш, дійсно популярний скрізь на Україні, його навіть покладено на музику і співається в Ч. А. як пісню. Тим часом т. Сторчак пише цілком негравдиво, що про цей вірш пам'ятає лише автора та декільки „близьких друзів“. Негаразд.

Далі теза про те, що місто чуже і нерідне Панову. Металевим *гомоном* (?) і виробничим життям кам'яне місто не пригортає „ніжної душі дрібно-буржуазного інтелігента“. Виходить так, ніби їх у місті нема, що вони тільки на селі є, ті дрібно-буржуазні інтелігенти. Далі — обвинувачення політичне, просто контр-революція. Сторчак просто каже, що Панів приховує злість, робить прикритий виступ проти основних володарів життя — проти робітничої кляси і *працюючого селянства*. Отже з Панова — чи не куркульський поет? Так просто не написано. Але висловлено сумнів; навряд чи скоро буде червоніти! Мовляв, ідуть роки (тим часом ніякі роки не йдуть — мова про вірші тих же років), а Панів „системи (?) поглядів на соціальне життя не міняє“. Якої системи? Треба її доперва виявити! Відповіді немає. Доказів жадних. Захоплений автор вже береться довести, що хитрий Панів свою систему поглядів починає розгортати „ширше, але обережніше“. Докази? Їх знову немає! Підемо далі. Далі — твердження (нове), що Панову *страшні* (?) „залізні скреготи варстатів“... Це непереконливо, безпідставно. Бо ні звідки не виходить — чи страшні чи нестрашні. Це так собі „твердження“, отже — наклеп! Інша річ — щодо споглядальності. Але цю рису і до т. Сторчака підкреслювала сама ж плужанська критика.

Раптом несподівано закид: після всіх тверджень про клясово-ворожі і походження і настановлення поезії Панова — зненацька твердження про те, що „розійшовся з клясою“. Якою в таким разі клясою. Не з куркулями ж і міською дрібною буржуазією розійшовся, а нібито вже з пролетаріатом і працюючим селянством? І знову заперечення: „Життя кляси повне боротьби суперечить його ідеалам, філософії „тихого поля“ (?). І запитання: *чи* поле оспівує? Знову повертаємо, виходить, до куркульні. Немає клясової боротьби, а навпаки — добре пасти гуси на куркульському полі. Звідки це? Незнати. Зате далі твердження — „вивихнутий революцією дрібно-буржуазний інтелігент“. Категоричний присуд. Ну й далі, звичайно, цілком логічний висновок про цілковиту ворожість поета пролетаріатові. Так і написано: „багато віршів у збірці прямо таки ворожі пролетаріатові“. Дійшовши таких наслідків, т. Сторчак сам питається; „чому так гостро, чому іменно зараз про ранню твор-

чість?". Відповідь: критика мовчить, часу немає. Плужанську критику (дехто) пантеїчить молодь, проголошує за провідну постань Панова. Нарешті т. Сторчак почувається на повинності: „викрити *клясову ворожість* у поезіях Панова“ ще й дати історичну довідку хвалителям, що правять молебні, замість серйозних і чесних досліджень.

Варто переглянути поезії Панова, щоб перевірити дотеперішні критичні оцінки. Беремо загальновідому першу річ збірника, їй закидалося ще й не таке, як у Сторчака, а саме. . церковні образи.¹⁾ Мовляв: ниви у Панова—„зелені рясі“. Тільки справа в тому, що Панівські *різи* (а не рясі) нічого спільного з церквою не мають: „підбігали зелені *різи*“. А в словнику Гринченка: *різа*—отмежованне участі поля в 3—6—10 моргов, смотря по местностям. „Вихожу я жати свою *різу*... Ціла *різа* землі буде (К. С. 1882, VII. 89).

Рецензент, що помилився на „*різах*“, закинувши клерикальні образи, проте в цілому оцінив творчість Панова позитивно, підкреслив, що в Панова „майже зовсім немає так званої індивідуальної інтимної лірики“ (Клочья). Вказувалося на цілком природню для плужанина спорідненість з селом, більшу ніж з містом, але відзначено: „Проте, в нього немає тих занепадних мотивів, які часто-густо опановують молодих селянських поетів, коли життя відриває їх від села й кидає в бурхливе місто“. Панів саме в міста хоче брати мудрість і згадка про машинні поеми не викликала ніяких підозр. Цікавою ризкою творчості відзначено в Панова те, що він де б не був, завжди бачив селянина, його *працю*. Отже, це поет *працюючого* селянства? На Кавказі—каже критик—де інші поети лише спостерігають „в горах замислений дим“, Панів бачить, як „татарин сіно косить“. На той час не помічалось не виразности цього самого селянина: рука у кожного засмагла й мозоляста, в очах—тепло селянської душі. Говорилося про психіку селянина, світовідчужання селянина, про те, що селянськими очима спостерігає Панів життя міста, що навіть у поезіях про місто показує малюнки природи „з філософськими сентенціями“. Підкреслювалося селянський характер образів у дусі партійного визначення про те, що селянський поет тим власне й відмінний, що вживає, орудує селянськими образами. Нахил до загальників, шаблону, риторики, надуманість, нещирість агітаційних віршів уже було відзначено. Але чим це пояснювано. Саме тим, що „селянському поетові, що ним безперечно є Панів, важко в глибоких емоційних образах відчувати індустрію (мова про поезію „Дніпрельстан“) ось де й джерело штампу: вірші ці „кращі своєю думкою, проте в них художнього забарвлення дуже мало“. Але разом з тим знайдено вже й інтелігентсько рафіновані образи, як „заводи одягли вуаль“. Це дійсно щось на штаб Монни Лізи Герасімова,—вже не селянського, а пролетарського поета з доби воєнного комунізму. Назву збірки засуджено тому, що вона своєю елегійністю власне не від-

¹⁾ „Літературна газета“, 1927, №8.

повідает змістові: в книжці критик побачив *більше активності*, ніж настрою вечерового смутку, роздуму. Не треба забувати, що книжку Панова розглядалося на *тлі занепадницької смуги* того часу. Отже „мода“, впливи естетики занепадництва очевидно все таки Панова зачепили, бодай, щодо цієї невдалої, невідповідної назви. В одній присвяті цю назву пояснив Панів так: „Не тільки ранки в нас бадьорі. Є радість в синіх вечорах. Як тінь машини кресле поле і дим згасає по житах“. Зрештою, вона могла бути й випадкова, хоч деякою мірою всетаки виправдана, але про це далі. На той час Панів репрезентував основну лінію тодішньої селянської поезії, був типовим плужанським поетом, що критика й підкреслила в підсумковій оцінці: „Панів цікавий у нашій революційній літературі, як характерний селянський письменник, що зрозумів та відчув основну ідею: *еднання міста з селом*“.

Тисне місто сизим далям
Іх запашну братерську руку.

Отже, в ті часи „невідома безвість“ сприймалася, як вираз психології селяка, що опинився в місті і розгубився, не дійшовши до нього, хоч розумом він і знає, що старій поезії кінець, кінець консерватизму ланів. Залізні обійми дужих велетнів—це неконкретно, як і віра, невиразна надія, що „не буде поту сліз утоми“, буде „якась“ (ще невідомо яка) праця.

Роздвоєність скрізь: „Деся плакала осінь“, але „ми не тужили“. Це суперечність, що в ній провідна тенденція є мажорна, надійна, а не сумна, заплакана. То „хай плачуть у полі тополі“, а ми прийдемо до землі могутні, багаті. Праця неважка. Нас не визнаєш. Шлях ясний. Сумнівів позбувалися (ліквідована непевність невідомої безвісті). Проти того селянського „ідіотизму“—свідомість того, що „ми станемо мудрі“. Яким чином—відповідь цілком виразна: „у міста ми мудрість візьмем“.

В осоружному для Сторчака „Наймиті“ є типове для тогочасного плужанства настановлення—іконописний трактор з наймитом, як підтекстова для плякату. Трактор—символ селянського визволення, ліквідації селянської неволі. Це *батрацька доля*. Новітні друзі батрацтва в умовах радянської дійсності є—могутні й слухняні мотиви. З ними батрак, що зробивсь трактористом, забув тихомірне „ідилічне“ село. Це—тип. Таких багато. Вони прийшли до машин. Це дано „голу тенденцію“, напрямок процесу, власне,—схематично вказано перспективу.

Але наприкінці—зрив, якого не помітив тов. Сторчак і на який треба звернути увагу: батраки, що скорили могутність машин, опанували ними, раптом ідуть „в *невідоме майбутнє*“. Це вже підкреслювала, звертала увагу плужан на це вуспівська критика. Щоправда, це було зроблено лише року 1930, коли рубка поставлено проблеми переозброєння письменника до завдань реконструктивної доби. Мало письменникові обмежуватися абстрактною пропагандою ідеї—треба в творчості відображати *конкретне вті-*

лення, здійснення ідеї. (Гарт, 1930, №5, стор. 169). Тов. Кулик у цій статті („Класова боротьба на селі й соціалістична перебудова села в укрлітературі“) дав таке визначення пролетарської літератури:

„Отже, література, що претендує на втілення ідеології пролетаріату, повинна давати прогнози, малювати життя не тільки як воно є (?), але й яке воно має бути (Чернишевський), давати художній або естетичний вираз „основних тенденцій та ліній .. суспільно-побутової чи суспільно-психологічної дійсності“ (Фріче).

Можна сперечатися: література не повинна малювати життя ні таке як воно є, ані таке, яке воно має бути. А як же? Таке, яким воно *стає*, в процесі вставання, переходу, зміни, руху, боротьби суперечностей всередині єдиного на основі провідної суперечности. Далі сам т. Кулик каже про зображення *процесів* (а не „фактів“, бо справжнім фактом є не кожне явище дійсности, а тільки таке, що підкреслює певну закономірність процесу) класової боротьби на селі. Кажучи про панування селянської тематики в радянській літературі, Кулик пояснює, що кадри письменницькі пожовтневої літератури складалися і складаються переважно з виходців села. Тому їм селянська тематика й ближча і знайоміша за міську, робітничу. Здебільшого це інтелігенти селянського походження. Шляхи їх були різні: одні споріднилися з пролетаріатом, усвідомили його психологію і поповнили собою кадри пролетарської літератури. Другі залишилися вірні своєму дрібнобуржуазному походженню і вихованню, захоплювалися позверховно тільки зовнішніми виявленнями боротьби пролетаріату за свою диктатуру, не усвідомивши справжніх завдань, перспектив і законів тієї боротьби. Такі поробилися (залишилися) *попутниками*, або розчарувалися в революції, коли форми її ускладнилися.

Далі т. Кулик перелічує *ШТАМПИ*, вироблені селянською літературою десь подібно до Вухналевої схеми („незаможники борються за „нове життя“, куркулі борються проти нього і шкодять незаможникам...“).

Брак конкретности, *схематизм*. Боротьба за землю не була конкретизована в перспективі завдань комуністичної революції на селі. Проте Кулик цитує цю літературу так:

„Щоправда, перехід цієї землі в користування бідноти — факт надзвичайної історичної ваги, що забезпечував на той час підтримку комуністичної революції від широких бідняцько-наймитських мас, отже, пропаганда в художній літературі цього факту грала безперечно корисну роль для тодішнього етапу революції. Але від пролетарської літератури ми маємо право вимагати ширших обріїв .. Література цього періоду знаходить свого масового селянського, а подекуди робітничого читача, вона допомагає радянському будівництву на селі, вона підкреслює небезпечність куркуля й за мирних умов, вона корисна — проте вона недостатня“.

Такий висновок зробила вуспівська критика (1930 року) не тільки щодо творчості плужан. Кулик однаково цінує твори з селянською тематикою, кращі з них визнає „Бур'ян“ Головка та „Брати“ Микитенка“. Але першому бракує перспектив боротьби, а в другого ще не показано, як годиться яскраво революційної ролі машини, що її для села продукує робітник. Спеціально зупиняється т. Кулик над творчістю Панова, характеризуючи її так:

„Один з найяскравіших поетів плужан, співців машини і перебудови села“.

І ось навіть цей один з видатніших плужанських поетів слабує на схематизм і невиразність („нова якась робота“, „невідоме майбутнє“ — Кулик підкреслив. Але не забуто й час написання — 1922 р.).

Отже, це не тільки плужанська хиба і не тільки самого Панова. Молодші плужани (Кулик вживає слова генерація, хоч щодо теорії зміни поколінь в радянській літературі пора вже поставитися обережніше) сміливіше додавали до машини . комуну, ба навіть часом пробували подавати зразки роботи в комуні. Справа тільки в тім, що ціла одміна індивідуальної і „комунівської“ землі тая, що праця в комуні гуртова й весела. Звідси й висновок — недостатньо. Такі твори грають тільки *допоміжну* ролу в процесі соціалістичної перебудови села. Це ще не пролетарська література, а *революційно-попутницька* (Гарт, № 5, 1930 р., стор. 179). Такі і в *типово-селянські* поети, переважно плужани. Отже ще в 1930 році Кулик вживав виразу — „селянський поет“ без більшого уточнення. В спілці револ. селянських письменників оце *питоме* плужанство й було не *союзним*, а *рев. попутницьким* мішком.

В Панова дійсно на кожному кроці схема, загальник, але властивий йому як *плужанському поетові певного типу*. Ось у „Полільниках“ іконописна радість праці (взагалі) і сонцю всміхаються сині вітряки. Отже не слушно т. Кулик поширює своє визначення на весь „Плуг“? Ні, він *відокремлює* Панова од *молодших* плужан.

Поезія Панова розповідна, як це й хочеться Сторчакові. Поет розповідає про працю на машині, перераховує: барабан, паровик, елеватор, маховик, димар, свисток, каже про чохкання машини, але є і про людину біля машини згадка. Людині *цій спина болить* надвечір після денної праці. Втома така, що ні мрій, ні згадок. Така Панівська аквареля в тонах *синього вечора*. Он як розкривається в книжці цей образ — назва „Вечерні тіні“. Це вечірні тіні після трудового дня.

„На дівочі коси“ — знову загальник: про *нову дівчину*, що *хоче вчитися*. Подано її плякатно: її кличе у майбутнє (?) ясноока воля. Уперед! Бери знання! Руки роботящі — долю всім. (Вірш інсценізовано і виставляно по сільбудах).

„Некрутська“, де так підозріло заплакали гони і де ще й до того є заплакані стерні, які залишає селяк-юнак. Ця *некрутська* збиває думку Сторчака, що „невідомо коли, мовляв“ Панів червонітиме. Навпаки, і він як і багато інших таки поорудував червоним квачем; „Ми на варті у волі... Червоний шлях... Здрастуй місто.

Нас безліку. Революція — мати. В руках — революції стяг. І крім того ми запалили на всесвіт огні. Це вже переборення (хоч і в пляні плякатного схематизму) селянської обмеженості.

„Захід“ — властивий Панівський краєвид. Це теж — плякат. Взаємини кольорів з'ясовується в такому образі: червоне море розлилося на схилену блакить. В самому селі є червоне червоне поле — безмежне, суцільне, мов лан далеких комун, червоне, спільне. Комуни тут в моді того часу — далекі („загірні?“). Он який краєвид у Панова.

Це не просто собі шматок „природи“. Тут образи природи є, десь, втілення певних ідей.

Прийшовши ко машиною до міста, поет розуміє, що забуде в блиску трамваїв тихий шелест колосків. Вже не віддасть він за жита синій рух швидких трамваїв. У плякаті „Перше травня“ — схематизовані селяни (ми — од землі) та робітники (ви — од машин) а над ними червоні прапори ранкової зорі прапори — мак. Земля всміхається першотравневому дню і йдуть крицеві лави. Гасло в дусі космізму — трудящий руді — всесвіт. Сонцеві наказ: сіяти зерна червоних надій.

Панівські акварельки: Вересень. Місто п'є. Крицево ступає Жовтень. Місто стомлене. Спить поет селом на асфальтах. Заводи Літо цілує місто. Ніч. Порт уже просто каже до стрункого велетня міста — „люблю тебе...“ Нове, радісне місто проснеться під могутні і свіжі пісні гудків. Закипить бурхливе *вільне життя*. Отже, яке, ж це місто. Відповідь: машини, люди, праця — визвалені. Отже це не просто собі урбанізм (а ось року 1931 Сосюра в збірці „Серце“ передруковує свої старі гасла: „Урбанізуйтеся — поети“). І хоч це написано р. 1928 в кінці грудня, а все таки пізніше за Панова значно.

Опинившись в хмародряпі, неначе між небом і землею (бо на шостому поверсі харківського Палацу Праці містилася редакція „Сільсько-Господарського Пролетаря“ — місце праці Панова в роках 1922-1927, (секретарем редакції) поет раптом втілює свій настрій в такий образ: місто тисне сизим далям братерську руку.

Поезія „Червона Армія“ (російською мовою переклав пролетарський поет Садоф'єв видр. в „Земле советской“ 1931, № 4) дано образ борців за свободу, що йдуть у брудних подертих шинелях з рушницями, перев'язаними мотуззям, йдуть босі й голодні, але горять їм очі і кличів лунають. Між пеклом і смертю родилася Червона Армія. Хто це перейшов, той ні перед чим не схилить голови. Червоноармійські касарні та клуби — це школи юнацтва, де навіть в одноманітних буденних днях криється незламана воля, де в лекціях політкома розкриваються безмежні простори і селянська молодь бачить нові обрії: на цілій земній кулі згинуть межі. До цієї теми Паїнів ще вертатиметься. Героїзм боїв вивчатимуть по школах діти — знатимуть, як боролася Червона Армія. Її зв'язки закарбовані в віках. Доводиться переказувати зміст, щоб виявити глибоку ідейну наснаженість Панівської творчості.

Тематика Панова суто селянськими мотивами не обмежується. Ще року 1923 він пише поезію про те, як син села опинився в нетрах Донбасу.

Цілком законно і природно для селянського поета він дає селянські образи, навіть подаючи донбасівський краєвид: у нього димарі поросли як буйне зілля машинного часу. І цікаво, що Донбас викликає радісні почуття, печаль кона і дзвенить радісна путь. От вам ставлення поета до володарів життя, до пролетаріату. Тут проти документів нічого не вдієш. (А про загальники і схематизм повторюватися нічого).

„Крем'янець“ — спогади про класову боротьбу над Дінцем, про напад білих і Махна та Ізюм. Дінець вже дає силу турбінам. Вже тут засмажені обличчя робітництва і жакливі спогади селянства про те, як вішали людей на стовпах. А „Святі Гори“. Там твориться сучасна поема, замість монастиря, будинок ім. Артема, де відпочиває донбасівський пролетаріат. А високо на горі тінь робітничого вождя. Краєвид: стука серце в Крем'яниці і скована турбінами ріка РАДІЄ. Отже це не просто собі ідилія білих хаток та вишневих садків. Панів селянський поет зовсім іншого типу, що сам цілком свідомо протиставляє себе іншого типу поетам. Ще на літературних сторінках газети „Селянська правда“ плужанський поет кивув гасло:

Не по білих хатках,
Не по вишневих садках
Ходить селянська доля,
А на струнких димарях
Та на електроплугах,—
Та нашій спільній волі.

Споглядальність є безперочна хиба і не абияка хиба в плужан взагалі (але ж не тільки в плужан) і зокрема в Панова. Але цікаво те, що поет сам свідомий цієї хиби і в поезії з 1923 року „У Карачаїв“ сам себе каратає, що він, як той пан, споглядає, селянські злидні. Але журба зникає, коли поет береться за косу: єднання праці характерне для селянського поета, для поета саме працюючого селянства, а не тієї хижої куркульні. Поет не л'якує дійсності: життя карачаїв — печерне життя. Старі ще моляться, Алаху, але тут же поет бачить як це життя міняється, як в старому вибруньковується; нове хлоп'я вже каже — я комсомолец.

Найслабші з ідейного бору подорожні поезії Панова. Їх дотримано в досить прикрому „курортному“ стилі, що вже відзначала плужанська критика. Такий „Тифліс вночі“ і „Цвинтар на Дідубе“. Хоч і протиставлюється загинулим літунів князям та княжатам, але оказується, що ці літуни є борці просто за... повітряну хвилю. Ця невиразність, аполітизи звичайно неприпустимі. Але треба сказати що навіть і в поезіях цього циклу є властивий панівський краєвид. Ось, наприклад, Ельбрус (1925). Роля краєвиду тут така, що підкреслюється перспектива дальшого розвитку і хоч невідома путь,

але це путь машин і людей, людей озброєних машинами до ще нечуваної слави. Можна було б причепитися до цієї невідомої „путь“ і до того, що поет не каже просто, хто саме („хтось“) скує нерозривно цю країну з цілим світом. Але хіба не ясно з цілого контексту збірки, що це всесвітнє єднання і нечуванна слава стосуються до червоного комплексу, до пролетаріату.

Гірші своїм цілковитим аполітизмом, споглядальністю, естетизмом такі речі як: „За Сурамським тунелем“, „Азербейджан“, „Вечір у Мінгрелії“, „Зустріч“.

В цьому циклі всетаки виявляється класова істота поета („Я не в чужих“, „Боржом“). Хоч і незрозуміла мова, але тепло селянської душі, роботящої мозольної руки, засмаглих облич — рідні поетові.

Червоний курсант їде до матері і радісно показує свою домівку в горах. У Боржомі, де колись панували князі, зараз (1925) лунає плакатно (загальник) весела пісня звільненого краю. Скрізь поет старанно занотовує вплив людини на природу (людська рука впрягла Кубань-ріку) і доходить апотеозу переможного людського кроку в поезіях раннього періоду, у „Дніпрельстані“. (1926).

Країна, де змінилося стільки влад, дика й негмонна країна таки переборола в собі анархію і проростає електрикою. Може це знов когось обурить, що в селянського поета навіть електрика проростає, як зілля. Але справа в тому, що тут дається в переконливій для селянської свідомости формі перспективи розвитку села і міста. Це не урбанізм буржуазної культури, а якась нова форма, в якій природні вигоди селянського життя (близьких до природи) пов'язано зі здобутками індустріального розвитку: між селами — огні трамваїв (отже якась нова якість цього старого але зрозумілого всім слова село), а завод — без диму й димарів (отже нова якість цього самого заводу, що лякає селяка збірного типу, Нечипорів Микитенка). Трактори — це ще не все Видноокруги поширюються далі. Плуги йдуть без тракторів. Дніпро, скований машинами, з пролетаріатом, з працею увійде очевидно в основний комплекс культурний: шлюзування найбільшої водної артерії цілої країни призведе до того, що трансатлантичні пароплави ходитимуть на тім місці, де були колись пороги.

Гальмом на шляху розвитку примітивної селянської свідомости є ті межі, що поділили, порізнили, старе село. Межам надається особливої уваги. Поет прямо каже у поезії під цією назвою присвяченій Федоровському радгоспові: „Ненавиджу межі!“ Це втілення селянської примітивности, стихійности, дикунства, махнівської анархії гуляйпільських отаманів. В тих межах заводиться бур'ян, гине плян і задум. Це втілений *жах власности*. Земля в таких умовах тільки ворог і пан людини, покійна ж вона людині тільки тоді, коли ця людина є не дрібний власник, а людина — колектив. Це ж ціла програма розвитку селянства і чи ж не дивно, що поет не зміг вплинути й переконати такого читача, як тов. Сторчак. Але документ є документ й ігнорувати його не можна. Видноокруги

вказано — країна Рад йде до сонця (звичайно, звичайно — загальник — плякат).

Та треба сказати, що поет намагається переробити свою плякатність і хоч це покищо йому не вдається, але вже намічається шлях до перемоги. Роблячи ніби підсумок своїй поетичній путі, Панів спиняється на трьох її етапах („Три зустрічі“). Цікаво тут те, що етапним, епохальним для селянського поета — плужанина є зустріч з машиною. Перша — зустріч на панському лану наймита. Машина йому чи просто селянській дитині страшна й осоружна. Це ворожа сила, бо вона в руках класового ворога. Тут вона править за знаряддя визиску і гніту. Вона одна з тих сил, що нищить трудяще селянство. Вона на послугах у пана.

Точиться боротьба і вже в селянських мріях машина увижається, як спільник на шляху визволення. Наймит мріє сісти на машину і на цьому залізному коні здобути перемогу.

Дальший етап — реалізація мрій: триста плугів на колективних ланах. Це шлях до комуні. Плякатний наймит вже сів на машину, вже полюбив її. Класова боротьба йде новими шляхами — це боротьба проти старих меж, боротьба за суцільну ріллю. Тут уже радість поета не безпредметна, а цілком умотивована — це бажання жити в боротьбі, горіти в змаганні.

Ще один мотив бренть у Панова — це мотив нової жінки селянки, незаможниці. Вона допомагає хлібом голодним підчас великого лиха („З тихих сел“, 1922). Вона йде до рад —

Вільна жінка — у раді товариш
Хазяйнуємо ж гуртом і для всіх.

Назад дороги нема, розвіються хмари темряви, треба кувати нове життя і т. д.

Тов. Сторчак підкреслює, що цікавиться саме старим творами Панова і його обурює особливо те, що у Панова оця невиразна „селянськість“ і немає класової боротьби, немає куркулів і незаможників. Насправді воно не так. Про це вже мова була щодо тієї зливи червоних писанок (Донченка), червоних паросків (Ковтуна) червоних купелів (Косарика), червоних доріг (Кундзіча), червоних кобз (Епіка), що про їх популярні рецензенти писали за Вухналем: „Ці червовенькі книжки збудовані на червоних образах з червоною ідеологією, що червоною ниткою проходить через усі вищезазначені твори“, — що до цієї пак червоної зливи, червоного квача додав Панів і від себе червоного вертепа. В цій агітці, як годиться, були і пани, і бандитські отамани, і генерали і куркулі.

Куркуль і пан (що стояли осторонь)

Паче наш дорогий,

Отаману молодий,

Вирятуй нас з тяжкої недолі

Вкороти клятій мурві волі.

Пан. Бо жити не дають.

Куркуль. Землю одбирають...

Разом. Допоможи-бо...

Отаман. А ви ж, панове, українці.

Куркуль і пан. А як же, як же,
З діда-прадіда.

Отже. Ну, то гаразд... для рідного краю
Усе продам, усе проміняю...

Можна посперечатися про роль „агітка“ фактом: вона йшла по сільбудах, куркулі реагували на це битям шибок. Тут уперше петлюрівщина була виведена разом, в одному дворі поєднана з денікінщиною, куркулям і капіталістам. Ось де роля „Вертепа“ і книжки „Різдвяний вечір“.

Так само не потребував Панів червоніти на поклик Сторчака, бо і в поезії 1922 року було подостатком:

Гей, сонце, іди, побудь між нами,
наляті в нас серця вогнем —
з червоними, мов квіти, прапорами
ланами тихими, струнками димарями
в країну майбуття ідем,...

Будинки всі, мов святом поріднились—
червоним маком зацвіли...

Отже, поет якраз відходить від червоного квача, але вдається в другу пересаду, доходить до шкідливого аполітизму—до свого ма-ндрівного курортного циклу. Тут він дійсно стає типовим попутником, підлягає клясово порожим впливам. Але це не зрада, не пекельне діло. Не можна заперечувати, що Панів відбивав, нехай схематично й загально, настрої середняцько-бідняцьких верств, а почасті і наймитської молоді. Як типовий плужанин, він проте пішов манівцям. У плужан були і хуторські мотиви, про що в свій час доводилося писати, і тяжило над ними, особливо над їхньою провінційальною периферією, отих сонгородах, Кобеляках Золотоношах та Прилуках старе просвітянство. Це був, звичайно, комплекс „червоної просвіти“. Колись про це вже доводилося писати:

„По сільбудах почалося аматорство і часом праця й кінчалася аматорством. Найбільша новина, коли, замість „ще не вмерла“, почали співати шедрика та дударика, привезеного з Києва чи Харкова. Коли ж у Харкові виник „Плуг“ і почав ширитися на провінції, організуючи нові молоді сили селянства, праця культурна почала справді йти по новому. Тут виник іще новий чинник, котрого не було під час просвітянської доби: провінційальна червона українська преса, Звідси, зі шпальт провінційальних газет і пішло походом у сільбуди плужанство. І ось замість „Євшан-зілля“ та „Айстр“ читають „Прощання“ Панова, прозу Панча, байки Пилипенка й твори місцевих „плужан“. Увійшло в контакт плужанство і з комсомольцями і вдарили ще й з цього боку по молоді селянській. Пішли різдвяні колядки та поезії Епіка й Голоти на провінцію; а пісні Шевченка Івана — в Червону Армію“. („Від просвітянства до плужанства“).

Треба зрозуміти той час, коли ще потрібний був агітаційний різдвяний червоний вертеп для боротьби з залишками старого

побуту, з традиціями контрреволюційної просвіти. В цій боротьбі плужанство перемогло, але й само зазнали часткових поразок, хочби в тих же хуторянських мотивах.

Естетизм та аполітизм у Панова є *данина занепадництву* і як наслідок його-довга павза, а по ній хоч і перехід до нової тематики тадуже кволе відбиття дійсності, коли не цілковитий брак класової боротьби, то в кожному разі недостатнє її відображення. Статистичність, а не динаміка. Загальники про працю, про її перемогу, про те, що вона, вінком новим чоло квітчає" і т. д. і т. ін.

Ще р. 1927 плужанська критика вказувала на ці риси Пансва: статистичність, загальники, штамп, спільний тоді багатьом поетам— „засіб порівняння минулого й майбутнього України". Коли почалася злива поезій з приводу вирішення будувати Дніпрельстан, Ю. Савченко у „Плужанині" № 1, стор 23, писав:

„Для всіх віршів, що є тепер, надзвичайно характерне те, що в жодному з них ще виступає *людина як будівник*, нема ще самого процесу будівництва, та це й зрозуміло: будова Дніпрельстану в усіх на устах, але саме будівництво ще не тільки не має розпочатися. Отже, розпочнеться будівництво тоді, можна з певністю сказати, від загальних малюнків майбутнього та порівнянь з сучасним і минулим перейдуть до більш-менш конкретних малюнків, в яких одіють далші етапи процесу будівництва і покажуть нам живих людей-будівників, що те будівництво будуть здійснювати“.

З Пановим так не сталося. Критика йому не допомогла, він не звернув уваги на неї. чи не зміг виконати її вимоги. Принаймї р. 1930 в поезії „Ми стоїмо на варті Днігрельстанів" мова йде про класову боротьбу на Заході та про пляп п'ятирічки і не усвідомлено напруження класової боротьби в країні Рад. Навпаки— дано знову загальник:

Спокійно ми
будуємо Дніпрельстани
І переможемо
йдемо
в новій ери край.

І далі в „Димі над Хортицею" теж саж саме загальне порівняння минулого і майбутнього, статика, споглядальність. Поет не знайшов нових слів і часом добирає цілком недоречні:

Лівобережжя, Правобережжя—
Старі слова та новий зміст—
І граціозно і обережно
Бдає їх Кічкаський міст...

Слова дійсно старі і цілком непотрібні, поет же цього не відчуває на шкоду і собі і нам. Далі ще гірше—сивоусі лицарі України вони тулумбасами виникають тільки для того, щоб напоротися на своє „романтичне" заперечення у вигляді, звичайно „непереможних кранів", гуку й скреготу машин. Будьмо уважні, даймо на те, що

поет схопив основну тенденцію розвою-соціалістичний плян і навіть яко мога це підкреслює:

Зорі упири на діл,
Зорі горять і двенять
В геометричні ряди
Мудра рука їх сплела.
Є візерунок і плян..

І далі:

Які поеми заплітає
Наш непохитний, суворий плян..

Є й люде в поемі, але дуже загально і тільки як одна з деталей, а не головна сила, й не конкретні:

На роботу третя зміна
Вийшла дружно вся.

Труднощів нема, все йде як по маслу, немає ні проривів, ні перебоїв, поет не на це свою звертає увагу, а тільки на те, що можна спостерегти під мас побіжного огляду будови, приїхавши на день-два подивитися на неї. Цим матеріалом він задовольняється і сідає писати поему.

А цей матеріал недостатній і поет безпорадний з ним, хоч і не усвідомлює того.

У листі до редактора журналу „Трактор“ Панів пррядком соц-змагання зобов'язався закінчити поему „Дим над Хортицею“, де має подати Дніпрельстан тепер і в майбутньому. Поки що він не дав і такого, яким нині стає Дніпрельстан. Треба брати не статичні моменти: „колись“, і „тепер“, а діалектику ставання, створення нових якостей, процес. Цього Панів досі не усвідомив. Поет ще зобов'язався дати масову збірку наймитських поезій та відбити життя і творче будівництво (про боротьбу і тут нема) наших радгоспів, комун і колективів. Звичайно, звичайно: і в поняття „життя“ і в поняття „творче будівництво“ входить розуміння „боротьба“, алеж ми вже знаємо, що поет може не звернути уваги і на те, про що цілком виразно казала критика. Поезія Панова ідеологічно і художньо недостатня. (Не можна про Дніпрельстан писати лермонтовським віршем). Не треба опортуністично стверджувати цілковите „благополучіє“ і ліберально ставитися до панівських „прекраснодушій“, які просто нестерпні. Не треба робити лівацьких висновків, щодо контрреволюційности цілого й типового дотеперішнього плужанського доробку, брати його під політичну підозру.

Останній лист т. Сталіна є дороговказом щодо боротьби проти всіх різноманітностей опортунізму. Треба пам'ятати Сталіновське нагадування про те, що Ленін підкреслював важливість послідовної, безоглядної боротьби супроти всіх одмін опортунізму. Послідовно провадячи боротьбу проти правого опортунізму, Ленін також провадив її і проти „лівого“ доктринерства.

„...Бо на маси малодосвідчені, неорганізовані, що недосить ще порвали з дрібнобуржуазними забобонами, дійшли до одчаю від гніву і безвихідного становища, звичайно справляє значний вплив анархічна фраза, „ліва“ назверхдемагогія, що є відворотньою стороною правого опортунізму „карою за його“, як висловився Ленін“.

Нині маємо, коли не пекельне діло і не криваву зраду в лавах пролетарсько-колгоспних письменників, то може в якійсь мірі „гріх і кару“ того хуторянського плужанства, тих попутницьких груп, що мали свою репрезентацію в творах деяких плужан, хоч спілка „Плуг“ є не попутницька, звичайно, а союзницька пролетлітературі група. „Карою“ *такому* плужанству революційно-попутницького типу і є стаття Т. Сторчака про творчість Панова і то не так своїми вказівками на конкретні хиби поета (тут не відкрито жодної Америки), як своїм несподіваними і парадоксальними висновками.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ УДАРНИКІВ ЗАВОДУ „СЕРП І МОЛОТ“ ДО ХАРКІВСЬКОЇ ФІЛІЇ СПІЛКИ ПРОЛЕТАРСЬКО-КОЛГОСПНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Під проводом комуністичної партії робітнича кляса та колгоспне селянство дійшли вирішальних успіхів у виконанні п'ятирічки за чотири роки, завершуючи протягом третього вирішального побудову фундаменту соціалістичної економіки країни рад.

Нечувані успіхи переможного розгортання соцбудівництва, зумовивши те велетенське піднесення політичної активності широких робітничих і колгоспних мас, що ним характеризується розгортання культурної революції за реконструктивної доби. Ударники заводів, новобудів, фабрик, радгоспів, МТС, колгоспів, штурмуючи і пере-виконуючи плани третього вирішального з таким же ентузіазмом вімкнулися до штурму висот мистецтва.

В наслідок призову ударників в літературу, до лав пролетарських літературних організацій потужним струменем пішли нові поповнення робітників-ударників з виробництва, тисячі найактивніших борців за побудову соціалізму.

Завод „Серп і Молот“ один з найстаріших заводів червоної столиці. Більшовики „Серпа і Молота“ разом з кращими робітниками заводу вписали не одну славну сторінку в більшовицьку історію.

Під випробуваням керівництвом партійної організації заводу та проводом Харківської партійної організації робітники заводу „Серп і Молот“ у нечуваних труднощах, в умовах руїни й голоду відбудували завод й в жорстокій боротьбі з труднощами перетворили його на велетня соціалістичної індустрії.

У боротьбі за п'ятирічку за чотири роки на нашому заводі зросли й загартувалися тисячні загони ударників — найактивніших бійців за промфінплан. Сотні й тисячі робітничих раціоналізаторських пропозицій та винахідників, заощаджуючи мільйони карбованців для робітничої держави, спрощували процеси виробництва, підносили продукційність праці, поліпшували якість продукції, знижуючи собівартість її.

Правда, ми ще не вижили усіх недоліків у нашій роботі, ще не добито остаточно зрівнялівку та знеосібку. Ще є випадки старого

ставлення до праці, але, застосовуючи у своїй роботі шість історичних вказівок тов. Сталіна, ми рішуче перемагаємо наші хиби і безперечно доб'ємося повного усунення.

У боротьбі за завод, за п'ятирічку, загартувався, зріс трьох споловиною тисячний партійний колектив заводу. Комсомольська організація, святкуючи свій чотирнадцятирічний ювілей, прийшла до нього чотиритисячним загоном молодих ентузіастів.

Зростає класова свідомість та активність робітників нашого заводу. Тільки в цьому році вступили до партії 1597 робітників кращих ударників. Наш завод стає заводом суцільної письменності.

Ми досягли величезних успіхів на фронті культурної революції. Наші кращі ударники *т.т. Левченко, Моїсієнко, Дьомін* та інші виступили зі своїми технічними книжками для молодих робітників, відгукнувшись на заклик ліквідувати прорив у масовій технічній літературі.

Ми маємо певні досягнення і в призові ударників в літературу. Кілька робітників ударників нашого заводу є членами ВУСПП'у й мають друковані твори.

Діставши від Харківської філії пролетарсько-колгоспних письменників „Плуг“ запрошення взяти участь у першому зльоті ударників покликаних у літературу з соціалістичних ланів Харківської приміської смуги, напередодні другого поширеного пленуму ВУСПП, напередодні п'ятирічного ювілею основних пролетарських літературних організацій ВУСПП та „Молодняк“, ми ставимо перед пролетарською та пролетарсько-колгоспною літературою кілька питань, що на нашу думку мають чимале значіння у бойовій перебудові роботи письменницьких організацій.

Не спиняючись на тому, що пролетарські літературні організації в тому числі ВУСПП і „Молодняк“ ще не все зробили, щоб повнотою забезпечити цілковиту перебудову своєї роботи, за вказівками *т. Сталіна* — ми хочемо сьогодні спинити увагу зльоту ударників та поширеного пленуму ВУСПП, Харківської філії спілки пролетарсько-колгоспних письменників на бойових завданнях рішучої перебудови цілої роботи ВУСПП'у та „Плугу“.

Чимало плужан, що видрукували за останній час свої твори, ставили перед собою цілком правильні й слухні завдання, здебільшого не спромоглися їх як слід розв'язати, стоячи на недостатньо — високому ідейному рівні та не розуміючи того нового в робітничій класі і колгоспному селянстві, чим характеристична реконструктивна доба.

Ось чому не вправився із своїм завданням *т. Минко*, що взявши до своєї повісти „Штурмівці“ частину матеріалу з роботи нашого заводу, не спромігся показати у своєму творі справжніх штурмівців і справжнього штурму.

Так само величезний твір *С. Добровольського „Маяк“*, в якому автор поставив прекрасне завдання показати зростання велетнів соціалістичного землеробства, світить якимсь невиразним світлом напівпригодницького роману, який не показує нам героїчну бо-

ротьбу сільгосп. пролетаріату, що під проводом партії буде „Гіганти“, соціалістичні зерно-і м'ясо-фабрики.

Не можемо не звернути вашої уваги на те, що *Г. Яковенко* і в останньому своєму творі „Боротьба триває“ так і не зійшов з позицій своєї попередньої творчості, у якій виразно помітні впливи куркульської ідеології.

Уникнення перебудови, брак самокритики, небажання виходити із цією самокритикою у широкі робітничі та колгоспні маси призвели спілку „Плуг“ до такого стану, що в її лавах ще й досі є такі письменники, як *Сава Божко*, роман якого „У степах“ ще й досі гуляє без належної марксистської критики, як „повноцінний твір“ пролетарсько-колгоспної літератури, не зважаючи на те, що рясніє яворщиною та меншовизмом.

Ось чому, гаряче підхоплюючи ваш заклик взяти участь у роботі зльоту, практично увімкнутися у роботу цілої організації пролетарсько-колгоспних письменників, ми звертаємо вашу увагу на ці кричущі прориви, висловлюючи готовність активно допомогти вам спільними силами, разом із цілою пролетарською громадністю ці прориви ліквідувати.

Ми запевняємо, що кожен пролетарський і пролетарсько-колгоспний письменник, який прийде до нас поділитися своїми думками, або ознайомити нас із своїми творами, дістане дружню, більшовицьку критику та допомогу і зможе разом з цим узяти багато матеріалу для своїх майбутніх творів. Ми зуміємо створити умови роботи, гідні наших спільних завдань і забезпечити розгортання роботи з ударниками закликаними у літературу справжніми більшовицькими темпами.

Роблячи перший крок такого нашого безпосереднього включення в перебудову пролетарсько-колгоспної літератури, ми висуваємо такі конкретні вимоги.

Уперто борючись за поліпшення якості і зниження собівартості наших машин, ми хочемо, щоб кожна молотарка якнайдоцільніше була використана для соціалістичного будівництва. Ми знаємо, що наші машини якнайповніше виконуватимуть свою роль тоді, коли на них працюватимуть свідомі ударники, борді за соціалістичні темпи. Наснажити цього ударника ентузіазмом соцбудівництва, викликати в нього соціалістичне ставлення до праці, до машинової техніки, показати в художніх творах, що техніка в період реконструкції вирішує все — ось завдання, що ми його ставимо перед пролетарсько-колгоспною літературою. Ми ставимо вимогу, щоб у своїх творах про соціалістичну реконструкцію села пролетарсько-колгоспна література даючи країні будованого соціалізму повноцінні, високоякісні твори розкривала-б у них увесь глибокий зміст ленінського розуміння виробничої змички міста й села, показувала на конкретних зразках, як на наших очах стираються межі поміж містом та селом.

За чотирнадцять років переможної боротьби, під проводом партії за побудову соціалізму, робітнича кляса збрала силу рево-

аюційного досвіду. Цей досвід, ставши відомий ударникам соціалістичних ланів, в значній мірі допоможе їм ще успішніше просуватися вперед, ще успішніше боротися за завдання партії у соціалістичній реконструкції села.

Першорядним завданням наших пролетарських та пролетарсько-колгоспних письменників, покликаних у літературу, має стати перенесення цього революційно-класового досвіду у найширші маси робітників і колгоспників.

Допомагаючи нам у роботі щодо складання більшовицької історії нашого заводу, ви тим самим матимете змогу дістати багатющий матеріал для творчих узагальнень, для змальовування у художніх творах героїчної боротьби робітничої класи за пролетарську революцію, за будівництво соціалізму.

Ленінський комсомол, що стає за вирішальну силу на виробництві, вимагає повноцінного показу ролі і боротьби молоді за соціалістичне будівництво. Створити збірний тип героїчного комсомолу — така ще одна вимога нашого соціалістичного рахунку.

Наші блискучі успіхи у виконанні п'ятирічки є наслідком того, що під керівництвом комуністичної партії багатомільйонні маси робітників та колгоспників, що по новому по соціалістичному ставляться до праці, б'ються як завзяті бійці ударної бригади світового пролетаріату. Отже наша вимога — озброїти досвідом третього вирішального мільйони ударників соціалістичних ланів.

Пролетарсько-колгоспна література може справитися із невідкладнішими завданнями, рішуче підвищити ідейно творчу якість своєї продукції, тільки взявши рішучий курс на перебудову, на спільну роботу зі пролетарськими літорганізаціями ВУСПП і „Молодняк“.

Під проводом партії разом з цими вуспівськими загонами на Україні пролетарсько-колгоспна література повинна вийти на передові позиції боротьби за більшовицьке мистецтво — створити Магнетобуди літератури.

Цього можна досягти, тільки по більшовицькому розгорнувши самокритику та творчу дискусію.

Організуючи ударників закликаючи до літератури, цілу спілку пролетарсько-колгоспних письменників до боротьби за опанування марксо-ленінської філософії, до боротьби за ленінський етап у літературознавстві та матеріалістично-діалектичну творчу методику пролетарської літератури, виховуючи цілу організацію в дусі ленінської партійності і непримиренності до проявів ворожої ідеології у літературі.

Заявляючи ще раз про свою готовність практично, не на словах, а на ділі допомогти пролетарсько-колгоспній літературі, по бойовому перебудувати свою роботу, ми висуваємо свій соціалістичний рахунок, сподіваємося, що спілка пролетарсько-колгоспних письменників, поповнивши свої лави кращими ударниками, по бойовому перешикувавшись за вказівками партії, спільно працюючи із ленінським комсомолом, за допомогою ВУСПП та „Молодняка“ по

ударному стане до своєї роботи й поданий від нас рахунок сплатити—давши твори гідні нашої доби.

За більшовицькі темпи і якість роботи у вивершенні плянів четвертого загершувального!

За здійснення шести вказівок *т. Сталіна!*

За велике більшовицьке мистецтво! За магнетобуди в літературі!

Зліт ударників, покликаних у літературу з робкорівським активом заводу „Серп и Молот“.

Миколі Олексієвичу Скрипнику

Спілка пролетарсько-колосьпних письменників „ПЛУГ“ палко вітає Вас, Миколо Олексієвичу, як непохитного борця зі славетних лав ленінської більшовицької гвардії, що на чолі з т. Сталіним перетворює все наше життя, неупинне простуючи до комунізму,— ще довгих років переможної боротьби за кончу перемогу пролетаріяту в усьому світі бажаємо Вам.

Спілка „ПЛУГ“ пам'ятає провідні вказівки, що їх Ви давали нам, пролетарсько-колосьпним письменникам, допомагаючи перемогти наші хибби, освітлюючи шляхи, що ними мають йти письменники країни рад, активно беручи участь у соціалістичному будівництві, створюючи художні цінності, гідні нашої великої доби. Ваша непримиренна боротьба за генеральну лінію партії, проти всяких ухилів від великої науки Маркса-Енгельса-Леніна-Сталіна повсякчас мав бути нам за зразок дійсно більшовицької праці.

Секретар ЦБ „ПЛУГ“ С. Пилипенко.

М. Р У Б А Ч

ПРОФЕСІЙНИЙ РЕВО- ЛЮЦІОНЕР, КОМАНДИР З ЛЕНІНСЬКОЇ ГВАРДІЇ

ТОВ. Скрипник є один з найкращих представників того типу справжніх професійних революціонерів, що віддали ціле своє життя справі робітничої класи. Непохитний, непримиренний пролетарський борець, він виріс разом з робітничим рухом у Росії, загартувався в запеклій класовій боротьбі, у вогні трьох революцій. 20 років революційної більшовицької боротьби у запіллі (1897—1917 р.р.), 15 років боротьби за зміцнення диктатури пролетаріяту, за всесвітню революцію—такий шлях тов. Скрипника.

Починаючи від невеликих робітничих гуртків, складання й друкування проклямацій, організації страйків, масовок і політичних демонстрацій, через бойові дружини до збройного повстання 1905 р. поєднання легальної роботи з глибоким підпіллям, використанням легальних можливостей у період реакції, керівництво бойовими виступами петроградських робітників липневих днів 1914 року напередодні війни, до активної участі в керівництві Жовтневою революцією—ось такі основні етапи й форми революційної роботи тов. Скрипника.

Арешти, в'язниці, втеча, знов робота—чергуються одне з одним. І в період перемог, і в період важких поразок він був непохитним більшовиком, сповненим енергії, завжди на передових позиціях більшовицької боротьби.

ЗА ЛЕНІНСЬКУ „ІСКРУ“

(САРАТОВ — ЕКАТЕРИНБУРГ —
У Р А Л)

„Від 1897 року,— пише в автобіографії тов Скрипник,— я вже працював, як марксист соціал-демократ і відтоді вважаю себе за члена партії“.

Вперше тов. Скрипника заарештовано в березні 1901 року в Петербурзі за участь у політичній демонстрації. Його вислано до Катеринославу, звідки він незабаром повернувся до Пітера. *Вдруге* його заарештовано на початку 1902 року за готування політичної демонстрації. За постановою особливої наради „за участь в організації студентських заколотів у С.-Петербурзі“ його вислано під „гласний“ нагляд поліції до Східного Сибіру на чотири роки. Дорогою тов. Скрипник у травні 1902 р. втік із Верхоленського повіту. Два роки нелегально з чужими паспортами він працював у Саратові, Царицині й Єкатеринбурзі, Одесі, Катеринославі.

Найдовше тов. Скрипник працював у Саратові. Тут він організував нелегальну друкарню, інтенсивно провадив пропагандистську роботу. Але в наслідок великої „уваги“ поліції йому довелося тікати до Єкатеринбургу. Там від початку 1903 р. т. Скрипник провів величезну роботу коло організації іскрівських організацій, боротьби з есерами, ліквідації „Уральської спілки об'єднаних соціал-демократів та есерів“.

На Уралі тов. Скрипник організував численні робітничі гуртки. В „Іскре“ за цей час надруковано ряд його кореспонденцій за підписом „Гласен“, але „наприкінці літа 1903 р.— пише т. Скрипник— ґрунт під моїми ногами став гарячий“. Не відступно стежили шпигуни, довелося знову тікати.

БОРОТЬБА ЗА ФОРМУ- ВАННЯ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ П А Р Т І І

1903 — 1904 р. р. О Д Е С А —
К А Т Е Р И Н О С Л А В

З Уралу тов. Скрипник через Київ приїхав до Одеси. Тут він був організатором району Молдованка — Каменоломні — Пересип. Його зусиллями організовано ряд робітничих гуртків, улаштовано кілька масовок, налагоджено зв'язок із пароплавними командами, щоб поширювати літературу. Тов. Скрипник, буди членом Одеського комітету більшовиків, посів у ньому позицію рішучої боротьби з меншовиками й надто примиренцями. Але і в Одесі шпигуни знов почали невідступно стежити за ним, і на початку 1904 р. він змушений був залишити Одесу, поїхавши до Катеринославу.

П'ять місяців його революційної діяльності в Катеринославі мали величезну вагу для більшовицької організації. Напередодні

його приїзду там стався провал усього комітету й техніки. Т. Скрипникові довелося відновляти керівництво. Він розгорнув широку діяльність, особливо в боротьбі з меншовиками. „Довелося напружено боротися з меншовиками,—згадає він в автобіографії,—проти їхніх спроб поширити свій вплив на робітників. Ці меншовицькі спроби пощастило паралізувати дискусіями та обговоренням“. Катеринославська охранка, мавши в організації провокаторів, була досить у курсі справи. Ось що пише начальник Катеринославської охранки:

„Після арешту членів місцевої групи соціал-демократів та їхнього комітету в м. Катеринославі зовсім не лишилося інтелігентних протиурядових діячів названої організації. Наприкінці квітня на зміну заарештованим з'явився досить вилатний своєю злочинною діяльністю невідомий, що називався в організації „Валеріян“ (нелегальне прізвище тов. Скрипника — М. Р.).

„Валеріян“, крім непосредньої роботи члена місцевого с.-д. комітету, був і літературною силою. На одних сходинах, що відбувались за його головуванням, він прочитав реферат. Увійшовши до складу членів соц.-дем. комітету що формувався, „Валеріян“, за наявними в мене агентурними відомостями, докладає всіх сил, щоб піднести діяльність соц.-дем. організації, підірвану попередніми ліквідаціями.

Тримався „Валеріян“ так конспіративно, що навіть найближчі товариші не знали його кватири, якої не пощастило виявити й зовнішнім стеженням.

Боючися бути заарештованим, „Валеріян“ за дістаними відомостями, 1 червня мав виїхати до Катеринославу. Я дав наказ заарештувати його, і це було виконано першого десь о 7 год. вечора, коли „Валеріян“ прибув на вокзал *).

Ми не розповідатимемо про історію *третього* арешту тов. Скрипника, допити його, голодування в катеринославській в'язниці, де він пробув вісім місяців, друге заслання до Архангельської губернії в січні 1905 р. Відзначимо тут, що більшовицька робота т. Скрипника в Катеринославі мала виняткову вагу для скликання третього з'їзду нашої партії та її боротьби з меншовиками й примиренцями. Це був важкий критичний період, коли в обраному на другому з'їзді партії ЦК перемогли примиренці. Плеханов пішов до меншовиків, Ленін змушений був покинути „Искру“. Посилилися вагання серед частини більшовиків. І ось під цей момент українські більшовицькі комітети—Катеринослав, Одеса, Київ—виступили за підтримку тов. Леніна проти примиренців, ухвалили скликати конференції південних комітетів більшості, щоб підготувати скликання *третього суто більшовицького з'їзду партії*.

Тов. Скрипник у цьому питанні посів найвитриманішу непри-

*) Усі цитовані документи вилучено з архіву департаменту поліції катеринославської та одеської жандарських управ.

жиренну позицію більшовика-ленінця. Він гостро виступив проти примиренства, що йде на компроміси з меншовиками. Тов. Скрипник склав спеціальний лист-платформу „Сучасні партійні течії й завдання революційної соціалдемократії“. Лист обговорив і затвердив катеринославський комітет, що звернувся з ним до всіх організацій РСДРП. Це був документ великої політичної ваги. Це була яскрава політична демонстрація підтримку ленінської позиції від більшовицької організації найбільшого індустріального центру. Цей лист був обвинувальним актом меншовиків і примиренців, ультиматумом примиренській більшості ЦК. Він був у ряді місць організувальною засадою в боротьбі з примиренством.

З Катеринославу т. Скрипника заслано до Архангельської губернії і в дорозі 25 березня 1905 року він вдруге втік. Він повертається знов до Одеси, знов розгортає велику роботу, бореться з намаганнями зблизитися з примиренським ЦК. Від одеського комітету його обирають на третій з'їзд партії, де він бере активну участь, виступаючи під псевдонімом „Шенський“ 1903-4-5 р.р. тов. Скрипник був у перших лавах борців за створення більшовицької партії, за непримиренну боротьбу з опортунізмом й примиренством до нього.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБРОЙНИХ П О В С Т А Н Ї

(П І Т Е Р — Р И Г А)

Після 3 з'їзду ЦК відряджає тов. Скрипника на роботу до Пітера. Там він працює спочатку, як організатор Невського району, потім його обирають на секретаря петербурзького комітету. Головну увагу він віддає готуванню збройного повстання в Пітері. Тов. Скрипник настоює, щоб виділити спеціальний бойовий комітет, який має організувати бойову дружину, знайти потрібну зброю, техніку тощо. Ще на III з'їзді повертає увагу його виступ з вимогою активно підтримати збройне повстання на Кавказі:

„Нам треба енергійно працювати, — казав тов. Скрипник на III з'їзді, — щоб збройною силою підтримати повсталих закавказьких товаришів. Ми повинні закликати російських робітників до збройного повстання. Ми повинні... закликати російську робітничу класу до революції і водночас, ми повинні дати робітникові зброю, щоб у цьому повстанні переміг“ (протокол III з'їзду, стор. 498).

У Петербурзі в серпні-вересні 1905 року тов. Скрипник енергійно працює коло готування збройного повстання, але не має достатньої допомоги й уваги від петербурзького комітету, що захопився агітаційно-масовою роботою та величезними політичними подіями переддня Жовтневих днів. Тов. Скрипник виступає проти недооцінювання петербурзьким комітетом потреби інтенсивно готу-

вати збройне повстання. Дійшло до розриву. Тов. Скрипник демонстративно вийшов із комітету й за постановою ЦК поїхав до Риги керувати готованим там збройним повстанням. Повстання в Ризі не вдалося. Царське військо оточило й роззброїло дружинників. Тов. Скрипник із кількома товаришами втік. Його заочно засудили на смерть. В Ярославлі, куди поїхав тов. Скрипник, його заарештовано *вчетверте* під прізвиськом „Магнус“. 1906 року його засилають до Туруханського краю, Єнісейської губернії на п'ять років.

У дорозі вже в Сибіру у вересні 1906 року тов. Скрипникові (*вчетверте*) пощастило втекти. Він приїздить на роботу до Красноярську, де провадить передвиборну кампанію до другої Держ. думи. Незабаром його заарештовують і знов засилають на п'ять років назад до Туруханського краю. Та звичайна енергія й кметливість не зрадили тов. Скрипника. Восени 1907 року він знов тікає з заслання: „Цього разу довелося дійти до Туруханську і вже звідти тікати, зробивши 1200 верстов угору по річці Єнісею човном та пішки“. Він приїздить нелегально до Петербургу й береться до партійної роботи.

М. О. Скрипник бере участь у гельсінгфорській конференції, бере активну провідну участь у робітничих делегаціях всеросійського кооперативного з'їзду, а пізніше — з'їзду фабрично-заводських лікарів. Він пише ряд статей у більшовицькій газеті „Пролетарий“ та „Социал-демократ“ і працює, як організатор Невського району.

„Влітку 1908 року, коли за мною вже надто настирливо стежили, я виїхав за кордон і пробув там півтора місяці в Женеві“ (з автобіографії). Про цей період петербурзька охоранка сповіщає департамент поліції.

„Прізвисько „Валеріян Олексійович“ належить колишньому членові с.-петербурзького комітету соц.-дем. організації, що був під доглядом 1908 р. з прізвиськом „Дрозд“ і мешкав з нелегальними документами на ім'я сільського вчителя Ермолаєва та міщанина міста Симбірську Кісліцина. На початку липня 1908 р. стежити за Ермолаєвим-Кіслицьким тимчасово припинено. Під цей час він виїхав із Петербургу“.

Перебуваючи в Женеві, тов. Скрипник написав відому статтю „Немецкие меньшевики“ (надруковано в номері 35, „Пролетарий“, вересень 1908 року). У цій статті тов. Скрипник, підкреслюючи міжнародню вагу боротьби більшовизму з меншовизмом, рішуче виступає проти німецьких опортуністів, примиренства до них та критикує центристське керівництво.

„Німецька соціалдемократія тільки виграє в наслідок боротьби напрямів, що загострилися—писав т. Скрипник, бо ще яскравіше стане під робітничою клясою її класова боротьба“.

Із Женеви тов. Скрипник за вказівками т. Леніна виїздить назад на провідну партійну роботу до Москви.

БОРОТЬБА ЗА ВИКОРИ- СТАННЯ ЛЕГАЛЬНИХ МО- Ж Л И В О С Т Е Й

БОРОТЬБА З ОДЗОВІЗМОМ
ТА ЛІКВІДАТОРСТВОМ
(ПІТЕР, МОСКВА. УРАЛ)

Повернувшись з Женеви до Москви, тов. Скрипник працює в нових умовах, коли ще більше панувала люта реакція. Треба було зберегти від розгрому більшовицьку організацію, боротися на два фронти—з ліквідаторами й одзовістами, доводилося поєднувати нелегальну роботу з легальною. І тут цих важких років реакції т. Скрипник, так само, як і 1905 р., виявляє величезну активність. Він входить, як представник МК, до центрального бюро профспілок:

„Умови роботи,—пише в автобіографії тов. Скрипник,—дедалі ускладнялися втечею та ренегатством інтелігенції... робітники районні трималися твердо, але заїдала провокація.

Квартиру для „явок“, ночівлі та ін. від дня до дня ставало важче добувати... матеріальних засобів не діставали ні звідки. Організація трималася надмірним напруженням її працівників, що ще збереглися“.

У жовтні 1908 року тов. Скрипника (*ушосте*) заарештовують. Поліції не пощастило виявити, хто ховається під прізвиськом „Ермолаєв“, і за три місяці його змушені були звільнити. „Чудно почував я себе по звільненні з-під арешту, що дав легальну законність моєму нелегальному паспортіві“. Тов. Скрипник знов розгортає енергійну роботу, але московська охранка невідступно стежить, шпигуни не дають працювати.

„Помітивши, що за ним стежать,—знаходимо ми в справі департаменту поліції—він передав свої обов'язки іншій особі й виїхав до Петербургу, де дістав повноваження від Центрального комітету виїхати на Урал, щоб налагодити там роботу в місцевих організаціях“.

Справді, тов. Скрипник із Москви поїхав на Урал з рядом доповідей про чергові завдання партійної роботи. Проте, й під час цієї подорожі за ним невідступно стежили.

„Ранком 10 травня ц. р. до міста Самари прибув під доглядом московських філерів видатний соціал-демократ, з прізвиськом нагляду „Карий“... пробувши в Самарі до вечірнього поїзда № 4 того самого дня в супроводі філерів Спіридона Овчинникова та Ніконора Дубровіна, виїхав до Уфи“.

За кілька днів уфімські жандарі повідомляють департаментові поліції:

„Удень 11 травня до Уфи прибув під доглядом самарських філерів видатний соціал-демократ на прізвище „Карий“ і під наглядом філерів виїхав у напрямі м. Пермі“ і т. д.

Стежили за тов. Скрипником і коли він повертався назад. Наприкінці липня департаментові поліції пощастило, врешті, з'ясувати хто справді ховається під паспортом „Георгія Ермолаєва“ І 31 липня з Петербургу дають негайну телеграму: „Департамент поліції повідомляє, що Георгія Ермолаєва безперечно слід заарештувати“. 14 серпня т. Скрипника, що приїхав до Петербургу заарештовують (*усьоме*). Викрила його провокаторка Серова. Скрипника знов висилають адміністративним порядком на п'ять років до Якутського краю—у Вілюйське. Цього разу тов. Скрипникові не пощастило втекти. Довелося йому бути в заслання до 1913 року. Аж наприкінці цього року тов. Скрипник приїздить знову до Петербургу, починає активну партійну роботу. Після грудневого пленуму ЦК 1913 року він входить до складу редколегії „Правди“, редагує журнал „Вопросы страхования“, керує „робітничою страховою групою“. Напередодні оголошення війни в Пітері виникають величезні страйки, політичні демонстрації, на вулицях з'являються барикади. І ось у цей період тов. Скрипник був одним з основних керівників петроградської більшовицької організації. У редакції „Правди“ 8 липня 1914 року тов. Скрипника знов заарештовують (*увосьме*).

Ось як описує петербурзька охранка діяльність тов. Скрипника цього періоду:

„Скрипника Микола Олексійович—цеховий м. Харкова—був заарештований 8 липня 1914 року в редакції газети „Трудовая Правда“, де брав участь, за відомостями агентури, в нараді керівників, до яких він належить, і відомий під партійними прізвищами „Георг“, „Щур“, „Книпович“, „Ермолаєв“, Георгій Яковлев, а також представників соц.-дем. більшовицьких районних організації у справі вуличних виступів робітників, що були тоді в С.-Петербурзі. За тими самими відомостями, Скрипник—один з видатних керівників підпілля, співробітник „Трудовой Правды“ й представник Ленінського Центрального Комітету в нелегальному страховому центрі“.

Тов. Скрипника ув'язнено. Тут у в'язниці разом з кількома десятками пітерських більшовиків-активістів він зустрів світову війну. Разом з Єнуکیدзе, Кисільовим тов. Скрипник організує обговорення й розроблення резолюції про ставлення до війни. Він розробляє резолюції, де заявляє: „Вороже ставлення до війни й до обох бойових коаліцій... завдання організувати повстання пролетаріату та повалити владу буржуазії, соціалістична революція—такі були основні факти моєї резолюції“. Тов. Скрипник і під цей важкий момент посів чітку ленінську позицію в ставленні до війни. Наприкінці 1914 року тов. Скрипника заслано до Моршанського, Тамбовської губернії, де він пробув до Лютневої революції 1917 р., організувавши там кілька робітничих підпільних гуртків.

* * *

Протягом 20 років—від 1897 до 1917 р. р.—тов. Скрипника заарештовувано понад 10 разів. 8 разів його засилали до „відда-

лених країв". Сім разів тов. Скрипникові щасливо вдавалося тікати з заслання. З 20 років „тільки“ шість царатові пощастило тримати його в засланні і 2 з чимсь роки по в'язницях Петербургу, Катеринославу, Ярославлю, Красноярську. Тільки завдяки своїй винятковій кметливості та самообладі, тов. Скрипник замітав сліди нелегальної роботи. Тов. Скрипник розробив кілька шифрів записувати конспіративні відомості, кілька почерків. В одному донесенні охранці повідомлялося, що в нього під час арешту забрано рукописи англійською мовою. А це були звичайні шифровані, власні записи т. Скрипника. Скільки разів тов. Скрипникові під час несподіваних арештів доводилося жувати й ковтати найважливіші свої листки-записи, щоб вони не потрапили до жандарів. У ряді донесень різних охренок підкреслюється виняткові конспіративні здатності тов. Скрипника.

* * *

Скільки енергії, активності, відданості справі робітничої класи, пролетарській революції, непримиренності до класових ворогів та їхньої агентури в лавах пролетаріату — опортуністів різних ґатунків! Скільки невтомності! Після чергового арешту, чергового заслання — чергова втеча. Знов невтомно „до професійної роботи“ пролетарського революціонера, непримиренного борця за ленінізм, борця на два фронти проти меншовиків та примиренців, проти одзовістів, „лівих фразерів“, троцькістів тощо. Тов. Скрипник ніколи не йшов лінією найменшого опору. Завжди на передових позиціях більшовицького фронту, завжди виконував він найважчі, найскладніші доручення ленінської партії. Тільки революційне більшовицьке минуле тов. Скрипника є вірний ключ до розуміння тієї величезної ролі, яку відіграв тов. Скрипник у боротьбі за Жовтень, у самій Жовтневій революції, громадянській війні — тієї величезної ролі, що її відіграв він у соціалістичному будівництві.

КРИТИЧНІ НОТАТКИ

М. БРЕДІХІН

ШЛЯХ ВИЗНАЧЕНО — З НЬОГО НЕ СХОДИТИ

(Я. КАЛИНОВСЬКИЙ. МЕЧЕМ ПО
ВУЗЛАХ. ЛІМ 1931 р.)

СОЦІАЛІСТИЧНИЙ наступ розгорнути фронтом, реконструкція промисловості і сільського господарства, ліквідація глитаю, як класу на базі судильної колективізації, зріст свідомості широких пролетарських і когоспних мас, — поставили перед пролетарською літературою нові завдання.

Ці завдання полягають у відображенні, чіткому і вичерпному класових зрушень, зросту соціалістичного сектору й опору класового ворога на всіх ділянках соціалістичного будівництва.

Адже питання „хто-кого“ в промисловості уже вирішено, вирішується воно на користь пролетаріату і у сільському господарстві. Однак класовий ворог ще не добитий, ще вставляє свої пазури всюди, де ще має змогу шкодити, де ще не всі ділянки опанував пролетаріат. Особливо важко виявити ці пазури в літературі. Під машкарою гучних „ура — ударницьких“, „лівих“ фраз, куркуль протягає ворожу нам ідеологію, розмагнічує і подекуди спантеличує маси, що ще не глибоко розуміються на літературі, на боротьбі, так би мовити, образами.

І для подолання класово ворожих намагань нам потрібна чітка, класово-виримана література, що організуючи пролетаріат на дальше переможе будівництво соціалізму, була б зняряддям у руках пролетаріату для остаточного знищення класового ворога.

Письменник, повинен насамперед опанувати марксо-ленінським світоглядом. Особливо це потрібно поетам, бо ж поезія безпосередньо впливає організовано на емоції, викликаючи дію.

Цього свідомий А. Калиновський, що подав першу збірку творів „Мечем по вуздах“ 1931 року.

Прийшовши до міста з села, від полів, Калиновський привів з собою і сільську тематику.

„Разом почавсь
Мій хліборобський травень
І з закликом
До волі, до комун“.
(Люблю я край мій).

І Калиновський шлях села далі знає, знає, що лише поборовши класового ворога, лише об'єднавшись у колектив, селянство вийде на широкий шлях до соціалізму.

Із року в рік
Міднітиме й ростиме
Об'єднаний,
Селянський
Колектив
(там же).

„Покажи на руках мозолі“.
— Раз на завжди собі пам'ятай:
Для бандита є гостра сталь“.
(У країні жниварські дні).

Поет бачить, що село без міста, без проводу пролетаріату не може дійти висот соціалізму, не може вирватися з тенет дрібновласности. Й пишучи про Донбас, про „заводські сирени“ поет хоче:

„Я б степи веселі
І вогнів намисто
З'єднати хогів“.
(В огнях життя).

1929 роком Калиновський закінчує цикл селянських віршів, й від села приходить до міста з його бурхливим реконструктивним життям, з новою для поета змістовністю творчих процесів.

І будучи, по суті, не пролетарським поетом, Калиновський виявляє себе, як „попутника“, що близько став до лав пролетарської літератури, що опановує позиції марксо-ленінового світогляду.

Тематика міста, датована 1930 роком говорить за те, що поет визначив свій шлях й уперто йде ним.

Ми не маємо часу чекати, Ми повинні наздогнати й випередити капіталістичні країни.

„Даремний труд

чекати,

Доки Форд

Умову розірве

Із капіталом...

(Радіограма).

Ми мусимо самі будувати свою промисловість, своє сільське господарство, бо

„Горять вогнем

Розмінки п'ятирічок“

„У нас сьогодні

Фабрики й поля

Уклали договір

На соцзмагання“.

(там же).

бо пролетар

„Творець земного ритму

Накреслив рекордний перегон“

(Велетенський крок),

бо

„Нам завдання —

Створить життя

Де неможливе

Самогубство“.

(Трагедія факта).

Усвідомив поет і те що „хто не з нами, — той проти нас“, що тепер неможна стояти осторонь величезного соціалістичного будівництва, що тепер, як ніколи — „зовні цілком благонадійним“ не можна бути. Розташування класових сил в нашій країні, загострена класова боротьба не знає споглядачів, не знає „обивательщини“, що

„І на доброму тлі

І на смітнику —

Дає зерно“

(Persona grata)

Картаючи всіх спостерігачів росту країни, поет певний того

„... Не буде місця тобі

На комуністичній

Планеті“

Знищення обивательщини поет ставить, як гасло натепер —

„Хай віднині

живе

Ліквідація

Особи

Як обивателя“

(там же).

Уся збірка просякнута патосом боротьби і праці, але в загальному тлумаченні з укилом в космізм й подекуди не чіткому тлумаченні, як у першому вірші збірки що є, так би мовити, програмом, credo поета.

Звертаючись до розуму, як якоїсь надлюдської сили, що „таврує владно й коротко: мов“, автор честь звалити „арктичну грань стосунків між світами“ відає якомусь „другому славетному Амундсену“, (догадайся — прле ареві), беручи розум, як щось окреме від пролетаріату, від живих людей, що володіють розумом.

Хибує автор в деяких місцях на мрійне, ліричне віспівування природи, як такої, особливо в творчості до 1930 року:

„Люблю я край мій
Тихий та задумний
Під паросолями скупов-
джених дахів“.

(Люблю я край мій).

І помилився автор вмістивши вірш „Сільська панорама“ у збірку, бо він дисонує всьому матеріялові.

„У ставку лілеї“
„В росяний туман“.
„Вітер — сон лоскоче
росяну траву“.

Ці атрибути „мрійномилувальної“ дрібнобуржуазної літератури хуторян ніяк не виправдовується останніми рядками вірша:

„Урожайна радість
Не лиже двора“.

Лише дата — 1927 рік говорить про пройдений шлях і некритичне ставлення автора до випуску збірки.

Поза все, Калиновський намацав шлях, що веде до пролетарської літератури і з нього він не повинен зійти. Опановуючи марксо-ленінський світогляд, поет повинен ще заглибитись у виробниче життя, пов'язати свою творчість практично з будівництвом, діалектично насичуючи вірш бризками бурхливого соціалістичного будівництва.

Глибше в роботу, пам'ятаючи, що

„Створити час наспів
Мистецтво дня
за Леніним
і Марксом“.

ДЕ Ж РЕКОНСТРУКЦІЯ?

(Ян Лисогорко. „Реконструкція полів“. Поезії „Молодий Більшовик“ Харків. 1931 року. Стр. 45. Ціна 85 коп.).

ЯН ЛИСОГОРКО встиг вже видати дві збірки поезій. На одній із них а саме „Реконструкція полів“ ми і зупинимось.

Прочитавши всі поезії вміщені в цій збірці, переконуєшся зайвий раз, що цієї збірки можна було й не видавати. Аж не віриться, що Лисогорко, молодий комсомольський поет, виховуючись в лавах „Молодняка“, міг так наслідувати механічні прийоми творчості ліфронівської барабанщини.

В збірці „Реконструкція полів“ Лисогорко, звичайно, хотів показати визначний історичний відрізок життя — рік 1930, коли багатомільйонні маси трудящого селянства під керівництвом Ленінської партії, розтрощуючи опір глитаїства, пішли шляхом перебудови свого життя на основах колективізації. Це великий визначний історичний етап. Туг віч-на-віч зішлись дві класи: — глитаїство з одного боку, і пролетаріат з другого. Тема для письменника, поета, надзвичайно цікава актуальна і, коли її поет, чи письменник обминув — значить він по за межами процесів.

Поезію в збірці Лисогорко присвятив комсомолові судільноколективізованій Шевченківщини. Збірку повинні були зрозуміти комсомольці шевченківщини і переконатись, що дійсно Лисогорко показав перед ними реконструкцію полів в її

багатоогранних соціальних етапах, в процесі класової боротьби. Показав Лисогорко це? Ні. Хто, наприклад, може зрозуміти, що хоче Лисогорко сказати про реконструкцію полів такими словами:

„Дорога полем, повз ліси
трагічні села, давні мети.
А за експресом диму синь —
індустріальні силуети.

(„Зневіреним у буднях“)

Ті читачі, на кого важив Лисогорко, не зрозуміють і „трагічних сел“ і „індустріальних силуетів“.

Дивно, хто дав право Лисогоркові брати „землю у полон рукою комуніста“? Коли і де написано більшовиками в історії, що комуністи були загарбниками і брали в полон землю? Землю відвоювали мільйони працюючих під керівництвом комуністичної партії від хижаків, експлуататорів в рішучих класових боях. І тепер землею володіють широкі мільйонні маси бідного та середнього селянства, що пролетаріату та під керівництвом партії, ліквідують рештки експлуаторських елементів — глитайство.

Всіх віршів я не цитуватиму, бо вони так написані лірично з підсолодою оосюринщини та механічним наслідуванням творців літфронтівщини, що їх не зрозуміють не тільки комсомольці Шевченківщини, а й кваліфіковані читачі. Ось „Дещо про селянські вози“. Тут Лисогорко безперечно захопився сучасною технікою, трактором, автом і хотів це розповісти читачеві художнім словом. Чи вправся він з цим? Ні. Замість, щоб показати соціальне тло, Лисогорко погнався за набором рядків, за нанизуванням рими. А наслідком: зайве оперування наївним натуралізмом:

„Ну, конячко
сивогрива,
гей, запряжена“...

Тут же навизуючи слова, щоб створити риму, Лисогорко наробив плутанини, незрозумілості. Що можна зрозуміти в цих рядках:

„Тривога ламає біль, (?)
степо́м
все та ж дорога.
за нею:
білі“.

Що тут і до чого тулиться — незрозуміло. Погоня за рядками і римою згубила соціальні проблеми, які Лисогорко і мав на увазі відтворити.

Вірші, впорядковані в збірці, свідчать про те, що Лисогорко політично неписьменний, не озброює себе Марксо-Ленінською теорією. Це факт. От вірш, присвячений т. Ключі на одну із найактуальніших тем — про ліквідацію глитаї, як класи. Але в цьому вірші він не показав політичної суті самого гасла ліквідації глитаї, як класи. Лисогорко механічно констатував:

„З району принесли наказ,
а накази чіткі
і короткі:
„... Куркуля, як ворожу класу,
збороти...“

Хіба в цьому вся політична настанова ліквідації глитаї? Чи це запаморочився і т. Лисогорко з тим районним „керівництвом“, що дало такий шаблонний наказ? Він вважає:

„І ця чіткість
лягла тривожно,
бо з наказу кожен взяв:
— Розкуркулить, конечно нужно,
розбазарить майно — нізя!“

Коли Лисогорко пам'ятає статтю т. Сталіна „Запаморочення від успіхів“, там ясно було дано оцінку такому „наступові“ на глітая. І він, не враховуючи вказівки т. Сталіна, теж став на позицію механічного знищення глітайні. Лисогорко не дав політичної оцінки такому гаслові і не по партійному відтворив ліквідацію глітайні. Вірш вийшов у Лисогорка безхребетний, політично шкідливий.

В збірці показано реконструкцію полів не в політичному освітленні, не в діалектичному її розумінні, а в плякатних рядках. Не показано історичного етапу загострення класової боротьби; не відтворено яскравих образів двох класових сил і їх протиріч, з яких можна крізь нутро їх побачити.

Обидві сили („Дві сили“) показано в примітивних натяках, в схематичних рисах. А ці примітивні зарисовки, схематизм зтушкують політичне обличчя поезії і призводять до політичної нечіткості. Як розуміти в („Двох силах“), що тут стикнулись дві сили в період розгорнутої колективізації, коли тут і про якогось глітая в колгоспі і на виробництві.

„Дай землю, хай буде,

Чому б не прийняти його в колектив?..“

А далі:

„Я його знаю, майстер з мартену!..

— Видиш загнув як...

— Видно зразу, що дядько „злизаний!“

Плутанина. По кого йде річ, чи про ворога в колективізації, чи на виробництві? Чому так механічно цей ворог без всякої діалектичної послідовності перекидається на виробництво? Не відомо. Не показав цього Лисогорко, а зробив тільки якийсь недоречний висновок:

„— Годі!

Зашелестів натовп, як сухе листя,

Суворість кадровика сказала багато

— Значить і в нас є свої глисти,

Значить і в нас є кого забрати...“

Які це в робітничій класі є свої „глисти“? Може ті „глисти“, що примазалися до робітничої класи? Коли так — зрозуміло. Але в Лисогорка принаймні це не чітко показано.

Щось в контурах. У віршесі „Тривога“, знову „за барабанням боем“, тільки констатовано факти. Із за обр'ю „виринав“ десь Одесуїн (оригінальне привіще! Ю. Д.). А хто він цей Одесуїн: чи відданий борець за реконструкцію полів, чи штампувальник паперів, на яких виводились тільки механічні відсотки? Це мав бути у Лисогорка герой у боротьбі за реконструкцію полів, його треба було відтворити образно в характерних процесах напруженої праці, в оточенні класової боротьби. А в Лисогорка Одесуїн тільки був видуманий для рими. І в цьому Лисогорко проявив себе, як механіст, поклавши в основу відтворення героя метод літфронтівства.

Звичайно, в збірці Лисогорка є й не погані вірші. „Перший раз“, „Фрагменти думок“, Республіка жіноча“, „Бригада“. Алеж через ту саму літфронтівську методу, яка Лисогорка заїла, він і в цих віршах допустився тих же помилок, що натворив їх і в попередніх віршах. З динамічністю читаєш „Бригаду“, алеж таки, прочитавши її, бригади не побачиш. Усім в Лисогорка бригада вхоплюється і не видно, щоб бригада щось доводила до кінця. Намагався Лисогорко показати і комсомол на фронті реконструкції полів, але так і не показав. Комсомольці в його показані якимись контурами на тлі якогось обр'ю: кидають ні з сього, ні з того збори і біжать, бо десь кабана смалять. Чого і для чого? Хіба це характерне було в той час для комсолу? Не треба вважати кінець-кінців комсомольців за якихось пустунів, а треба показувати комсомол в процесах праці боротьби, як передового помічника партії, що показує себе справді свідомим своїх завдань і сміло з перемогами йде до майбутнього.

Досить вказувати на помилки, їх тепер Лисогорко сам найде і читач тим більше.

В збірці Лисогорка є те досягнення, що він намагається відтворити нашу сьогодишню дійсність, живе нею, береться відтворити її багатогранну боротьбу. Але над ним тяжить тиск наслідування культури дрібно-буржуазних поетів беззубої літфронтівщини.

Роблячи висновки, приходиться Лисогорка попередити ось на чому. Не фарбувати своєї поезії зайвими красками, а то вона виходить важка. Лисогорко повинен показати життя таким, як воно є: соціалістична дійсність не потребує лякування.

Лисогоркові треба озброїтися глибоко художньою наукою, уникати поєрховости, схематизму, не гонитися за римою.

Основна передумова, що піднесе Лисогоркову творчість на високий рівень ось яка: Лисогорко повинен якнайскорше опанувати висоти Марксо-Ленінського світогляду, озброїтися глибоко Марксо-Леніно-Сталіновою наукою, методами діалектичного матеріалізму пізнавати дійсність життя й перетворювати його.

Ю. Доля

Х Р О Н І К А

ПІД ПРАПОРОМ КОРІННОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЛАВ ПРОЛЕТАРСЬКО-КОЛГОСПНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(ПЕРШИЙ ХАРКІВСЬКИЙ ЗЛІТ УДАРНИКІВ СОЦЛАНТ ПРИЗВАНИХ ДО ЛІТЕРАТУРИ)

19-20 грудня ц. р. у Харкові відбувався перший зліт ударників призваних у літературу, радгоспів, колгоспів і підприємств Харківської приміської смуги. Зліт підсумував перший (організаційний, етап призову по Харківській приміській смузі, що його широко розгорнула за проводом ХМПК і допомогою секції мистецтв міськради, Харківська філія „Плугу“, і накреслив далі завдання призову: розгортання політично-літературної учоби і творчої роботи ударницьких літгуртків і бригад. Ударники мусять активно включитися в рішучу перебудову лав пролетарсько-колгоспної літератури, у творчу дискусію, у керівну роботу в „Плузі“.

Зліт проходив під гаслом невідкладної доконечности рішучої перебудови „Плугу“, який виявив недозване відставання від завдань соцбудівництва, опортунізм і примиренське ставлення до класово-ворожих виявів у творах своїх членів (Яковенка, Гжицького, Гуманної, Божка, кол. члена „Плугу“, Орлівни і інш.); керівництво „Плугу“ на протязі останніх років це стояло на належній височині; дехто з керівництва (т. т. Пилипенко, Штангей) виявили нерозуміння призову, як нового етапу в розвитку пролетарсько-колгоспної літератури, що підносить її на вищий ідейно-художній рівень, якісно змінює її лице. Редакція журналу „Плуг“ наробила опортуністичних помилок творів: ударників майже не друковано, а натовісць давано місце таким куркульським творам, як оповідання „Ярове“ Г. Орлівни.

Треба ґрунтовно переоцінити роботу критичної секції „Плугу“, викрити антимаркські методологічні засади критиків: наїдемієство (Лавріненко), форсоцієство, еkleктизм, літфронтівщину, примиренське ставлення до рев'яківщини (Савченко, Панів, Заєць, Ярмоленко, Лавріненко).

Мусять бути переглянені резолюції останніх з'їздів і пленумів „Плугу“, зокрема резолюція у творчих питаннях V з'їзду, де яскраво виявилися літфронтівські настанови.

Самокритика в „Плузі“ вже почалася. 16-17 грудня відбулося поширене засідання секретаріату „Плугу“ разом з активом, присвячене питанням перебудови й самокритики (доповідь секретаря Харківської філії „Плугу“ Солодченко). Тут виступали з визнанням і критикою своїх помилок: Пилипенко, Минко, Штангей, Заєць, Савченко, Панів, Ярмоленко, Лавріненко і інші. Але це ще тільки слабкий початок розгортання самокритики і творчої дискусії в „Плузі“. Надалі питання перебудови „Плугу“ треба винести на широке обговорення пролетарських і колгоспних мас, які вже включаються в цю справу. За гідний зразок такого включення пролетаріату в перебудову „Плугу“ є великої історичної ваги документ — „Соціалістичний рахунок пролетарсько-колгоспній літературі від пролетарів „Серпа й Молота“, що його оголосили ударники цього заводу на з'яві.

Ініціатива і перша роля в перебудові, повороті „Плугу“ належить творчій літгрупі „Трактор“, що на сьогодні разом з пролетарською частиною всієї організації бореться за корінну перебудову „Плуга“.

Зліт відбувався, під гаслом тісного співробітництва „Плугу“ з ВУСПП'ом. Про це свідчить постава на з'яві доповіді тов. Кириленка про п'ятиріччя ВУСПП'у — „Молодняка“ і завдання пролетарської літератури. Цьому ж питанню багато уваги приділив тов. Солодченко в своїй доповіді про чергові завдання Харківської філії „Плугу“.

З великою промовою на з'яві виступив тов. Ермолов (культпроп ХМПК), в якій він піддав гострій критиці досьогоднішню роботу „Плугу“ (визнаючи і наявні досягнення) і накреслив широку програму творчої роботи організації надалі.

Велика піднесеність і активність, що її виявили ударники в обговоренні доповіді, колективні заяви майже всіх делегацій з'яві про вступ до „Плугу“, той факт, що зліт оголосив себе ударним, — все це свідчить про те, що в особі ударників, призваних до літератури з радгоспів, колгоспів і підприємств Харківської приміської смуги, пролетарська-колгоспна література дістає нові, свіжі, бойові кадри, що своєю роботою допоможуть „Плугові“ за керівництвом партії зрушити, нарешті, з тієї мертвої точки, з тих традиційних „міцних ніг“ на яких, „Плуг“ стояв досі, і поставити свою роботу на більшовицькі рейки, перебороти відставання й опортунізм в практиці організації.

Зараз у Москві відбувається пленум РОПКП'у, на черзі пленум „Плугу“ Опортунізм, примиренське ставлення до вилазок класового ворога в пролетарсько-колгоспній літературі, недозволене загаювання з перебудовою, що його виявило керівництво РОПКП, — все це ще більшою мірою характеризує сьогодиншній стан з перебудовою „Плугу“, його керівництво. Отже, наступний пленум „Плугу“ має бути за переломний історичний момент в історії організації. Він має по-більшовицькому розв'язати всі питання-рішучої й корінної перебудови лав пролетарсько-колгоспної літератури.

В. Заєць.

ЗА ЖИВУ КОНКРЕТНУ РОБОТУ З УДАР- Н И К А М И (У МЕРЕФ'ЯНСЬКОМУ КУЩІ)

ХАРКІВСЬКА філія „Плугу“ широко розгорнула з листопада місяця роботу над призовом ударників до літератури в приміській смузі. Вся смуга розбита на кущі, до яких виділено для постійної роботи окремі бригади, що змагаються між собою за кращу роботу.

Попереду йде покищо Мереф'янський кущ, де працює бригада в складі Бедзика, Кожушного, Кучере, Лавріненка і Шевченка. Бригада організувала такі шість літбригад з ударників: у комуні „Червона Нива“, у артілі ХМПК, в радгоспі ХАРГО, на підготовчих до ВУЗУ курсах наймичок, на склозаводі і на Будянському порцеляновому заводі.

24-XI відбувся перший куцзовий зльот цих бригад у Мерефі. На зльоті було щось з 80 делегатів та кілька сотень робітників із згаданих підприємств. Після привітань і доповіді про завдання призначених до літератури ударників, влаштовано було літературну частину, в якій висупали з своїми творами новозакликані ударники та письменники з Харків. філії „Паугу“. Літвиступи ці вилились у дружню зустріч, еднання старших і молодших кадрів пролеткогоспної літератури. На зльоті було влаштовано маленьку виставку журналів, газет і стінгазет літбригад. Зліт прийняв виклик на соцзмагання, що його проголосили прибулі представники Деркачівського куцда. Зліт обрав щось з 30 делегатів на Харківський зліт ударників.

Літбригади під керівництвом прикріплених товаришів взялися до конкретної роботи. В комуні „Червона Нива“ взялися до складання історії комуні, втягнули до цього старих ветеранів комуні. На наймитських курсах працює окремо творча група і рецензентський гурток. На „Будянді“ літбригада вімкнулась в роботу цехових стінгазет, розподілила між своїми членами теми для оповідань, нарисів, вірушив про кращих ударників, про кращі госпрозрахункові бригади і т. д. Матеріал цей складатиме літературну сторінку заводської багатотиражки. Отже, через місцеву пресу, через свої твори боротися за нромфінплян, за п'ятирічку, і в цій боротьбі культурно зростати — таке завдання новоорганізованих літбригад. Треба відзначити, що місцеві проф. і партійні організації ще недостатньо вімкнулися в цю роботу.

Л.

ПРО ТВОРЧІСТЬ ЯКОВЕНКА

БОРОТЬБА за союзника в нашій літературі—одно із важливих сучасних завдань, що стоять перед пролетарським літературним рухом. Кожний письменник мусить поставити перед собою зі всією категоричністю питання — куди він іде, до пролетаріату чи в табір антирадянський.

Марксистська критика мусить допомогти скоріше й ґрунтовніше стати на шлях пролетарського літературного процесу тим товаришам-письменникам, які хочуть працювати й боротися на пролетарському фронті. Разом з тим треба нещадно боротися з ідеологами кляс, що вілживають, які, (ідеологи) намагаються протаскати клясово-ворожу контрабанду в літературу.

В середині листопада в Києві в будинку Літератури та в Н.-Д. літературознавчому Інституті відбулася доповідь тов. Колісника П. про творчість Г. Яковенка.

Тематично, майже, вся творчість Яковенка зосереджена навколо клясових процесів села періоду відбудовного та реконструкції сільського господарства.

Проте, як Яковенко відтворює клясову боротьбу й реконструкцію на селі, тов. Колісник робить такі висновки:

1) В усій своїй творчості Яковенко Г. вороже розуміння клясових процесів на селі.

2) Підмінює клясову боротьбу на жадобу до власности („Вербовчане“).

Жадоба до землі, за ним, це основне, це рушійна сила клясової боротьби.

3) Протиставляє село „взагалі“ комуні і дим заперечує клясові суперечности на селі (у „Вербовчанах“ особливо).

4) Заперечує значення соціалістичної революції, як чинника організації нового світогляду, як чинника перетворення села капіталістичного на село соціалістичне.

5) Кляси показано метафізично, ізольовано.

6) Не ставить у своїй творчості одної із важливих проблем — проблема переробки дрібновласницької психіки селянина.

7) Не дає чіткої диференціації світогляду: глится — бідняка — пролетаря — колгоспника.

Після доповіді, в активному обговоренні всі виступи стверджували висновки доповідача.

Характерно, що в тих місцях, де говориться про життя й клясову активність куркульства, Яковенко виступав далеко сильнішим і майстернішим художником, ніж там, де він подає життя незаможників. А відділя яскраво помітна перевага

в художнім творі між куркуля перед незаможником, бо останній виходить у нього нерішучий і безсилий. І коли автор хоче затушувати свої класові позиції, то він переходить до звичайнісінької публіцистики. Так напр., у романі „Боротьба триває“, в художніх образах незаможників і їхня боротьба з куркулями подана так блідо, що вони далеко уступають перед куркулями, тоді, щоб якось реабілітувати незаможників, він уводить третю частину про капітана Півторака, яка, частина, композиційно нічим не зв'язана з романом і тут автор знову переказує увесь роман і вже публіцистичними прийомами розбиває куркулів і підносить незаможників. Цим він уводить у роман багато механістичности. Треба сказати, що у Яковенка є і троцькізм. У класовій боротьбі на селі він не бачить середняка. Є куркуль і є незаможник, а середняка немає на всіх етапах революційної боротьби.

Різно кидається ввічі або відсутність проводу, або слабкість, незначність його в класовій боротьбі на селі від робітничої класи. Ленін ясно говорив, що перебудова села капіталістичного на село соціалістичне, колгоспне неможлива без керівництва з боку пролетаріату. А цього у Яковенка і нема.

У творах бачимо, що село само в собі вариться, а величезного творчого проводу з міста, з фабрик, з заводів не видно. Не видно провідного штабу — більшовицької партії.

Куркуль поданий ідеалізовано, напр. Шумейко у творі „Три елементи“. Шумейко дій тільки говорить, він „облагорожений“ автором. Цей куркуль протилежний типам куркуля, поданий у творах Микитенка і Головка. Шумейко гордий, незламний. Бороться він просто „для боротьби“.

Таке висвітлення класової боротьби і самих клас в вореже.

А. Костенко.

НАД ЧИМ ПРАЦЮЮТЬ ПИСЬМЕННИКИ ФІЛІЇ КИЇВ — П Л У Г

1. Косарик-Коваленко. 1. Повість про Автодора та 2) Збірка червоноармійських оповідань (Уже виготовлена).
2. Будяк Ю. Я 1) Повість про карлівські колгоспи.
3. Сайко. 1) Цикл віршів про колективізацію, 2) Критичні нотатки про Косяченка, 3) Критична стаття про Бажана.
4. Півторак. 1) Збірка поезій „Весни Більшовицькі“, 2) Дві поеми „Дзюба“, „Тиміш і Ватоба“, 3) Збірка оповідань.
5. Костенко. 1) Стаття „Про творчість Ів. Кириленка“, 2) Стаття про пролетарсько-колгоспну поезію, 3) Рецензії.
6. Ударники готують колективну збірку оповідань та дві повісті.

НІМСЕКЦІЯ „ПЛУГУ“ РОЗГОРНУЛА ВЕЛИКУ РОБОТУ. УСІ МОБІЛІЗОВАНІ НА ПРИЗОВ УДАРНИКІВ

ЗА останній час німецька секція „Плуга“ розгорнула широку роботу на поширення літературного руху серед роб. радгоспів, МТС та колгоспників. Для проведення цієї роботи мобілізовані всі члени секції. За пляном бюро кожний має конкретні доручення (як одне з головних завдань по розгортанню масової літературної роботи по призову ударників). Німсекція допомагає або утворює при німецьких районах газет літературні сторінки. На сьогодні вже видаються три літературні сторінки районами газетами (Молочанськ, Зельд, Спартак). За

допомогою членів секції такі сторінки утворюватимуть газети у Люксембурському та Буліньському районах. Разом з цим організовано в основних центрах літгуртків (Зельц, Спартак, Хортиця, Молочанськ, Николайполь (та літбригади при окремих когоспах (Майгейм) Лейтерсгаузен). Але цим робота не обмежується. Для обліку та популяризації своєї роботи секція, зараз провадить за участю редакції „Юнгштурм“ та „Штурмшритт“ огляд роботи літгуртків та літбригад.

ЛІТСТУДІЇ ДЛЯ УДАРНИКІВ

Секція приділяє велику увагу соц. політичному вихованню й підвищенню технічно-письменницького рівня ударників-призовників. За пляном бюро утворенню літстудію у Харкові під безпосереднім керівництвом бюро й в Одесі, за активною участю проф.проф. Лейквіда та Штрема. Студії розпочали свою роботу першого листопада й охоплюють понад тридцять ударників-робітників та студентів.

Для проведення роботи по призову ударників серед німецьких робітників бюро накреслено конкретні заводи. У Хакові утворена бригада, яка обслуговує харківські заводи та фабрики, головно, Тракторбул, ХПЗ, ДЕЗ. В Одесі цю роботу провадить літстудія за керівництвом члена Плугу тов. Ган. Такі ж таки завдання має член Плугу тов. Вербак в Армавірі. Для роботи серед німецького робітництва Донбасу бюро виділило тов. Шварца, Яле. На жаль т. Шварц свої доручення не виконує, маючи на це всі можливості. Робота серед німецького робітництва ще квола, і її треба якомога, більш підсилити.

ЛІТЕРАТУРА [ДЛЯ] УДАРНИКІВ

Бюро розробило план видання бібліотечки ударників. Вийшла з друку перша книжка „німецька пролетарсько-когоспна література на новому етапі“ (збірка промов та резолюцій першої всеукраїнської конференції німецьких пролетарсько-когоспних письменників. До першого січня 1932 р. повинні бути готові до друку такі книжки: 1) Призов ударників і завдання літбригад та літгуртків; 2) Писана польова та жива газета, 3) Що повинен знати письменник початківць (перша частина); 4) Національне культбудівництво та художня література; 5) Оборона радянського союзу та художня література; 6) Ударники й сільський театр. До першого Березня. 1) Що повинен знати письменник початківць (друга частина), 2) Художня література, класова боротьба та соціалістичне будівництво короткий огляд історії сучасної літератури). Для виконання цього плану головним чином притягнуто сили з периферії, у той час, як харківська група німсекції провадить велику роботу над розгортанням індивідуальної консультації, так через листування з ударниками-призовниками, і в газети (літсторінок). Розгорнулось соціалістичне змагання між окремими членами „Плугу“ та ударниками.

КРИТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ СЕКТОР НІМ СЕКЦІЇ

У жовтні розпочав свою роботу утворений при німсекції критично-методологічний сектор. Головні завдання сектору накреслені у постанові бюро секції тобто: а) Обговорення творчої роботи окремих авторів членів секції; б) обговорення питання марксо-ленінської методології літератури; в) обговорення питання творчого методу пролетарсько-когоспної літератури; г) організація й налагодження консультації та учоби призовників-ударників (робота літгуртків, бригад та студій). Усі твори німців-плагіатів, які підготовані до друку підлягають попередньому перегляду критично-методологічного сектору. Так наприкінці жовтня сектор обговорив новий роман Шеленберга (про завдання першої частини, яка вийшла під назвою „Жага за землею“). Обговорювання творів Шеленберга проходив активно. У своєму вступному слові т. Аюфт відзначив певні досягнення так мовні, як і художні. Проте, є й низка викривлень одних історичних подій, та політично-неправильної трактовки інших критично-методологічний сектор визнає, що друга частина (Щоденник Стуріуса), роман „Жага за землею“ є невдала спроба автора „об'єктивно“ змалювати події 1905 року у менонітських селах „Об'єктивність“ автора пояснюється своєрідним

художнім метдом при використанні історичного матеріалу (щоденник дрібно-буржуазного, сентиментального інтелігента-лікаря Стуріуса)". Замість пролетарського трактування події, все показано від дрібного буржуа, поранника, та фантастика-романтиста. Так пролетарська частина села та її роля змальована з погляду куркульства. За цими вказівками та за докладною рецензією тов. Люфта, тов. Шеленбергові доручено переробляти свій твір.

ТВОРЧІСТЬ ФРІДИ ГЕЛЬМУТ

Далі критично-методологічний сектор обговорив творчість Фріди Гельмут за двома художніми нарисами „Віс березневий вітер" та „Рапе". У вступному слові тов. Фіхтнер насамперед відзначив два моменти: 1) ідеологічно невірне, вульгарізоване трактування (у першому нарисі), і 2) політично неправильне розв'язання — питання про участь виселених куркульських елементів України. Автор намагався показати ідеологічне банкрутство шкідника куркуля після того, як його викрито, але шкідник (а це не доведено) без підставно тікає від пролетарського суду, не знаходить собі роботи й автор ставить його під ділем ю: самогубство (цього шкідник боїться), або голодна смерть. Лише автор врятує його тим, що позбавляє шкідника свідомости й у такому стані приводить його випадково до колективу, звідки він втік, а там він попадає (не обгрунтовано) до Бупр'у. За Фріди Гельмут, куркульство засуджено на голодну смерть, фізичне знищення, й БУПР'и збудовані для ліквідованої куркульницької класи.

Крім цих двох моментів головна увага була скерована на формі писання, яке в багатьох німецьких письменників на дуже низькому рівні. Автор не свідомо користується різними стилевими елементами т. т. в одному творі ви знайдете елементи імпресіонізму, експресіонізму, натуралізму в безпорядній мішанині. Це доказ того, що наші письменники повинні ще багато над собою працювати. Проте, критично-методологічний сектор визначив, що Фріда Гельмут має, порівнюючи перший нарис з другим, значні досягнення, які могли б бути ще більші, якби автор уважніше й з більшим терпінням ставився до своєї праці (про творчість Фріди Гельмут читай статтю у „Штурмшріт" № 12).

За пляном критично-методологічного сектору у першу чергу обговорюватиметься творчість усіх німців-плужан, також і тих, що працюють на периферії.

ІСТОРІЯ ГРОМДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

Секція розгорнула широку роботу в галузі збирання матеріалів з історії громадянської війни, взагалі й зокрема у німецьких селах Майже всі плужани пишуть своєї спогади. Одночасно організовано збирання матеріалів.

ГАНЕБНИЙ ПРОРИВ В ГАЛУЗІ ВИДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

За постановою бюро секції спеціальна бригада обстежила видавничу роботу Центрвидава та ЛІМ'а, що до видання німецької художньої літератури, як оригінальної, так і перекладної. Бригада виявила ганебний прорив. За показниками до першого листопада Центрвидав виконав свій річний план на 4%. Якість головним чином перекладної літератури, як Центрвидавівська, так і лімівська, за винятком перекладів творів Лесі Українки та Хвильового, дуже низька. Центрвидав не виконав постанови партії, що стосується до підвищення кваліфікації та організації письменницьких кадрів. Бригада відзначила головні причини прориву й дала свої міркування, щодо поліпшення роботи в цій гал. зі. До речі, про видавничу роботу Центрвидаву та ЛІМ'у друкується окрема стаття в „Літературній газеті".

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РЕАЛІЗАЦІЮ ПЛАНУ**

Бюро секції розробило загальні плани творчих робіт всіх членів секції на 1932 рік й включило у видавничі плани на наступний рік. Це має, нашу думку, велике значення щодо поліпшення взаємовідносин між видавництвом та авторів. За цим планом у 1932 року має бути видано понад 130 аркушів художньої літератури німців-півжан.

**МАЙБУТНИЙ НІМЕЦЬКИЙ
РОБІТНИЧО-КОЛГОСПНИЙ ТЕАТР
У К Р А І Н И**

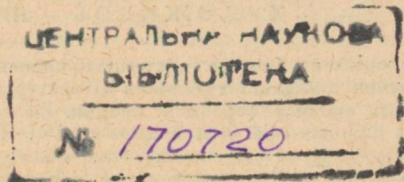
За участю бюро секції й під безпосереднім керівництвом члена „ПЛУГ“у“ тов. Фоса (колишній учасник Берлінської групи молодих акторів, яка гостювала минулого року в Харкові) розпочато організацію німецького театру. Тепер працює досі ще невелика група робітників—студентів, а також декілька членів секції при німецькому робітничому клубі. У жовтні почала працювати театральна студія. Студія почала свою роботу без будь-яких коштів. Це значно гальмує даліше розгортання й поглиблення цієї роботи, але за допомогою відповідних установ, які обіцяли давати кошти, можна сподіватись на гарні наслідки. Тепер група готує свій перший виступ за п'єсою Фрідріха Вольфа „Ціанкалі“. Група має за завдання обслуговувати німецьке робітництво Харківських підприємств, а також накреслити гастролі в німецькі райони (України).

**СЕМІНАР ДЛЯ УДАРНИЦЬКОГО
А К Т И В У**

При Харківській філії „Плуг“ організовується семінар активу ударників, призначених до літератури. Робота семінару провадитиметься за програмою в основу покладено нову програму РАПП'у. Для роботи семінару буде притягнуто критичні сили Плуґа, а також ВУСПП. На семінарі обговорюватиметься конкретні твори пролетарських та пролетарсько-колгоспних письменників за участю самих письменників. Отже, семінар має перетворитися на постійну виробничу письменницьку нараду.

Усі літературні гуртки приміської смуги мусять негайно виділити на навчання в семінарі одного-двох товаришів.

Макс Стюрмер

Стор.

Митрофан Коновцев — Зрада.	3
Новела	3
Іван Давиденко — Героїчні будні. Опов.	17
Павло Кононенко — Заспів до поеми. Поезія	23
М. Ландут — Оті в „Комуністі“ пишуть. Драматизов. нарис.	25

Н А Ш А Т Р И Б У Н А

Кіндрат Сторчак — Тіні штучної радості. Стаття	37
Кіндрат Сторчак — Вибойни сучасного пристосовництва. Стаття	41
Володимир Корня — Плування на дами. Стаття	47
Відкритий лист ударників заводу „Серп і Молот“	64
Рубач — Професійний революціонер командир з лєнінської гвардії	69

К Р И Т И Ч Н І Н О Т А Т К И

Бредіхін — Шлях визначено	76
Ю. Доля — Деж реконструкція	79

Х Р О Н І К А